

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Bc. Kateřina Knedlová

Hospodářská a sociální práva v Listině základních práv EU

Diplomová práce

Olomouc 2015

„Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma „Hospodářská a sociální práva v Listině základních práv EU“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

Tímto bych ráda poděkovala doc. JUDr. Michalu Bartoňovi, Ph.D. za odborné vedení a velmi cenné rady při zpracování mé diplomové práce. Vděk taktéž patří rodičům, prarodičům, sestře a přátelům, s jejichž podporou byla nejen tvorba této práce ale i celá studia na právnické fakultě snazší.

Ve Zlíně 31. března 2015

.....
Kateřina Knedlová

OBSAH

ÚVOD	5
I OBECNÁ ČÁST	7
1 HOSPODÁŘSKÁ A SOCIÁLNÍ PRÁVA	8
1.1 TEORETICKÉ ZAKOTVENÍ HOSPODÁŘSKÝCH A SOCIÁLNÍCH PRÁV	8
1.2 VYMEZENÍ HOSPODÁŘSKÝCH A SOCIÁLNÍCH PRÁV V SYSTÉMU ZÁKLADNÍCH LIDSKÝCH PRÁV	10
1.2.1 Generace lidských práv	10
1.2.2 Vymezení dle Listiny základních práv EU	12
1.3 CHARAKTERISTIKA HOSPODÁŘSKÝCH A SOCIÁLNÍCH PRÁV	12
2 SYSTÉM OCHRANY HOSPODÁŘSKÝCH A SOCIÁLNÍCH PRÁV V RÁMCI EU	15
2.1 VÝVOJ OCHRANY HOSPODÁŘSKÝCH A SOCIÁLNÍCH PRÁV V ES/EU	16
2.1.1 Vývoj sociálního práva EU	17
2.1.2 Vývoj hospodářského práva EU.....	18
2.2 PRAMENY OCHRANY HOSPODÁŘSKÝCH A SOCIÁLNÍCH PRÁV V EU	18
2.2.1 Primární právo.....	19
2.2.2 Sekundární právo	20
2.3 VYBRANÉ EVROPSKÉ INSTRUMENTY OCHRANY HOSPODÁŘSKÝCH A SOCIÁLNÍCH PRÁV	20
2.3.1 Evropská sociální charta	20
2.3.2 Komunitární charta základních sociálních práv pracovníků	21
2.3.3 Občanství EU	21
II ZVLÁŠTNÍ ČÁST	23
3 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV GARANTEM HOSPODÁŘSKÝCH A SOCIÁLNÍCH PRÁV	24
3.1 PŘEDPOKLADY VZNIKU KATALOGU LIDSKÝCH PRÁV	25
3.1.1 Inspirace jinými dokumenty z oblasti LP.....	25
3.2 PROCES PŘIJÍMÁNÍ LISTINY	26
3.2.1 Problematická oblast hospodářských a sociálních práv	26
3.2.2 Zahnutí Listiny do Lisabonské smlouvy.....	27
3.3 HLAVA SOLIDARITA	27
3.3.1 Sociální ochrana v oblasti zaměstnávání.....	28
3.3.2 Sociální zabezpečení a sociální pomoc	30
3.3.3 Zvláštní sociální jistoty	31
3.3.4 Sociální jistoty v oblasti zdravotnictví.....	32
3.3.5 Hospodářská práva	32
3.4 HOSPODÁŘSKÁ A SOCIÁLNÍ PRÁVA V JINÝCH HLAVÁCH LISTINY	33
3.5 OMEZENÍ LISTINY V OBLASTI HOSPODÁŘSKÝCH A SOCIÁLNÍCH PRÁV	34
3.5.1 Práva a principy.....	34
3.5.2 LZP EU a protokol č. 30	36

3.6	DOPADY LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV EU A PERSPEKTIVY BUDOUCÍHO VÝVOJE.....	37
4	LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV EU A ROZHODOVÁNÍ ESD V OBLASTI HOSPODÁŘSKÝCH A SOCIÁLNÍCH PRÁV.....	39
4.1	ZÁKLADY HOSPODÁŘSKÝCH A SOCIÁLNÍCH PRÁV V JUDIKATUŘE ESD	39
4.2	VYMÁHÁNÍ PRÁV ZAKOTVENÝCH V LISTINĚ	41
4.2.1	Procesní změny po LS.....	42
4.2.2	Institucionální změny po LS	42
4.2.3	Použití a výklad Listiny	42
4.3	JUDIKATURA ESD V SOUVISLOSTI S LZP EU	43
4.3.1	Stanoviska generálních advokátů.....	43
4.3.2	Řízení o předběžné otázce.....	45
4.3.3	Další judikáty	48
	ZÁVĚR	50
	ANOTACE	53
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	55
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	61
	SEZNAM TABULEK.....	62

ÚVOD

Téma mé diplomové práce zní „Hospodářská a sociální práva v Listině základních práv EU“. Toto téma jsem si zvolila z důvodu bližšího zájmu o lidská práva v rámci systému práva Evropské unie, konkrétní oblast hospodářských a sociálních práv pak proto, abych si prohloubila znalosti nabyté v rámci samotného studia na právnické fakultě.

Domnívám se, že téma ochrany hospodářských a sociálních práv je v dnešní době velmi aktuální a je proto užitečné se zaměřit i na tuto část základních práv, která je upravována na úrovni vnitrostátní, unijní i celosvětové. Dodržování lidských práv je jednou z podmínek demokratického státu a má tak nezanedbatelný vliv na kvalitu života jednotlivců. Všeobecným cílem práce tedy bude přiblížit, jak Evropská unie prostřednictvím svého právního systému, zejména v souvislosti s přijetím Listiny základních práv EU, přistupuje k oblasti ochrany hospodářských a sociálních práv a vytvořit tak celkový souhrn informací vztahujících se k této oblasti.

Co se týče teoretického zakotvení práce, zaměřím se na několik právních teorií, konkrétně teorii přirozenoprávní a její protíváhu ve formě pozitivismu, kdy obě tyto teorie nachází podstatu původu lidských práv jinde. Dále pak bude zmíněn i směr sociologický a jeho vliv na teoretické zakotvení hospodářských a sociálních práv, nakonec se pokusím najít společné znaky výše zmíněných teorií vzhledem ke zkoumané skupině práv.

Při zpracování této diplomové práce budu vycházet z oficiálních právních dokumentů, které zaručují hospodářská a sociální práva, tedy především z Listiny základních práv Evropské unie (dále Listina), která tvoří důležitou součást unijního práva, dále pak z judikatury Evropského soudního dvora vztahující se k hospodářským a sociálním právům občanů EU. Z dokumentů přijatých na úrovni Rady Evropy lze na tomto místě vyjmenovat například Evropskou sociální chartu či její revidovanou verzi a Komunitární chartu základních sociálních práv pracovníků, které taktéž určitým způsobem zakotvují daná práva.

Při porovnávání úrovně ochrany ať už ve smyslu definice jednotlivých práv nebo možnosti jejich vynucení pak lze použít komparativní metodu. Hlavní metodou však bude metoda deskriptivní, jejímž základem je popis zkoumaných jevů či procesů, v tomto případě zakotvení hospodářských a sociálních práv v Listině a s tím související náležitosti. V poslední řadě budu analyzovat jednotlivá soudní rozhodnutí ESD v této oblasti práv související právě s Listinou.

Práce je rozdělena na dvě části, a to na obecnou a zvláštní. V obecné části se nachází dvě kapitoly, z nichž v první se budu věnovat hospodářským a sociálním právům jako takovým, jejich teoretickému zakotvení, postavení mezi základními právy a charakteristickým znakům typickým pro tuto oblast práv. V druhé kapitole se budu zabývat systémem ochrany hospodářských a sociálních práv na úrovni Evropské unie, resp. jeho vývoji do současnosti. Zaměřím se na prameny těchto práv v rámci primárního i sekundárního práva EU, na některé evropské instrumenty a taktéž na vliv evropského občanství na hospodářská a sociální práva. Dokumentem, který v tomto výčtu uveden nebude, je Listina základních práv EU, které je věnována celá kapitola třetí spadající už do části zvláštní. V této kapitole již bude zkoumáno zakotvení hospodářských a sociálních práv v Listině, která představuje první katalog svého druhu v EU. Ve stručnosti se podívám na historický vývoj Listiny, konkrétně na předpoklady vedoucí k jejímu vzniku a také na problémy při přijímání Listiny, spjaté právě se skupinou práv, jimiž se primárně zabývám. Následně se zaměřím na jednotlivá práva zakotvená jak v Hlavě IV. Listiny tak i v ostatních částech tohoto dokumentu, která je obsahují. Jaká omezení při uplatňování těchto práv existují a jaké dopady s sebou Listina přinesla, budu zkoumat v posledních dvou úsecích třetí kapitoly. Poslední kapitolu tvoří analýza dopadu Listiny na rozhodování Evropského soudního dvora v oblasti hospodářských a sociálních práv. Nejprve se budu věnovat prvotním rozhodnutím, ve kterých se ESD těmito právy zabývá a následně se zaměřím na judikaturu ESD v návaznosti na Listinu, zejména v období, kdy se již stala právně závazným aktem. Také oblast vymáhání práv v Listině zakotvených a její omezení budou předmětem zkoumání v rámci této kapitoly zvláštní části práce.

Před samotným psaním diplomové práce jsem si položila následné výzkumné otázky:

- 1. Přispělo zakotvení hospodářských a sociálních práv v Listině k další fázi integrace mezi členskými státy a napomáhá tak při tvorbě evropské identity?*
- 2. Změnilo se nějakým způsobem rozhodování Evropského soudního dvora v této oblasti?*

V rámci hledání odpovědi na tyto otázky jsem zformulovala hypotézu, podle které vytvoření uceleného katalogu lidských práv, tedy Listiny základních práv EU, a následné přiznání právní závaznosti tomuto dokumentu, nevedlo k zásadní změně v rozhodování ESD v oblasti hospodářských a sociálních práv. Cílem mé diplomové práce je tedy na tyto otázky zodpovědět a tím pádem danou hypotézu potvrdit či vyvrátit, čemuž bude věnován prostor v závěrečné části práce po zhodnocení informací získaných v průběhu tvorby práce.

I. OBECNÁ ČÁST

1 Hospodářská a sociální práva

V této kapitole se budu věnovat hospodářským a sociálním právům obecně, pokusím se nalézt původ těchto specifických práv v různých teoriích lidských práv, vymezit je v systému základních lidských práv a to především na základě generačního pojetí lidských práv, dále se pak budu zabývat charakteristickými rysy této skupiny práv.

Pro zařazení hospodářských a sociálních práv do systému lidských práv je nejdříve nutné vysvětlit příslušnou terminologii, která je právě v oblasti lidských práv nejednotná či nestálá jak v jednotlivých teoriích tak i v různých národních i mezinárodních dokumentech. Tato rozdílnost je podle N. Šiškové způsobena faktem, že lidská práva jako taková se promítají do mnoha vědních disciplín.¹ Další rozdíly mohou vznikat např. kvůli překladům z jiných jazyků, Listina základních práv EU je v tomto případě ukázkou dokumentu, jehož pojmenování vneslo zmatek do terminologie lidských práv.

Pojmy, které chci v tomto kontextu vysvětlit, jsou lidská, základní a občanská práva. Pojem základní práva, jehož pozitivně právní zakotvení bylo promítnuto i do Listiny základních práv EU, je bezesporu termínem užším nežli pojem lidská práva, zejména proto, že lidská práva *přesahují dimenzi státních útvarů i mezistátních uskupení*. Hlavním rozdílem mezi právy lidskými a občanskými je pak jejich návaznost na stát, lidská práva nerozlišují nositele dle státního původu, naopak občanská plynou z občanského statutu, v případě práva EU z evropského občanství.²

1.1 Teoretické zakotvení hospodářských a sociálních práv

Hospodářská a sociální práva jsou součástí velké skupiny práv nazývané lidská práva, jejichž původem se zabývá hned několik teorií, nejvýznamnějšími jsou pak přirozenoprávní teorie a pozitivismus. Ve stručnosti zde vysvětlím rozdíly mezi těmito teoretickými přístupy a pokusím se nalézt společné body ve vztahu k hospodářským a sociálním právům.

V přirozenoprávní teorii lidských práv se setkáváme s pojmem přirozených práv, tedy takových, která člověku připadají na základě elementárního práva, kterým je právo na život. Ostatní práva pak odrážejí různé aspekty práva na život, například i takové sociální podmínky života jedinců. Podle J. Blahože proto všechny ústavní a mezinárodně právní úpravy lidských

---

¹ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2008, s. 15.

² Tamtéž, s. 17.

práv vychází právě z tohoto přirozenoprávního hlediska.³ To potvrzuje i M. Večeřa, který tvrdí, že právě přirozenoprávní teorie velkou měrou přispěla k tvorbě katalogů lidských práv a svobod v podobě mezinárodních deklarací a úmluv, tedy i Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950.⁴ V tomto období, kdy došlo k určitému oživení přirozenoprávní teorie, byla také zdůrazňována otázka spojení práva a morálky. Její představitelé, mezi něž patří např. Lon L. Fuller, kladli důraz na morální obsah práva, který má směřovat k integraci společnosti.⁵ Především právo sociální je tak na základě této teorie ovlivněno i normami morálními, jejichž účelem je hlavně vytvářet dobré vztahy mezi lidmi.

Na straně druhé stojí právní pozitivismus, který na rozdíl od předchozí teorie stanovuje stát jako původce lidských práv člověka, tzn., že právo je výsledkem lidské vůle a nikoli vrozeným aspektem lidského života.⁶ Právo tak nevychází z přirozenoprávních principů a dokonce není založeno ani na morálce nebo sociologických kritériích. Zejména autoři moderních pozitivistických přístupů však přiznávají, že není možné zcela oddělit *život práva od sociálního světa*.⁷ I tato teorie se v průběhu času vyvíjí a můžeme zde pozorovat snahu v právu odrážet sociální aspekty lidského života.

V neposlední řadě byla hospodářská a sociální práva ovlivněna sociologickým směrem, který se vyvinul na přelomu 19. a 20. století. Podle tohoto směru je právo odvozeno od základních potřeb lidského soužití. K fungování společnosti je nutné dosáhnout dobrých a především stabilních mezilidských vztahů. Právo pak zavádí jistou sociální bezpečnost a ochranu.⁸

I přes rozdílné přístupy k původu hospodářských a sociálních práv lze najít určité společné rysy, které se promítly do tvorby těchto práv. Přirozenoprávní teorie i sociologický směr kladou důraz na vztahy mezi lidmi, které je nutné těmito právy upravit, pozitivistická teorie pak uznává určité minimum přirozeného práva, které se v normách objevuje, v tomto případě to mohou být třeba omezenost přírodních zdrojů či snaha o dosažení rovnosti mezi lidmi.

---

³ BLAHOŽ, Josef. *Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 16-17.

⁴ HARVÁNEK, Jaromír a kol. *Právní teorie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 119.

⁵ OSINA, Petr. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: Leges, s.r.o., 2013, s. 209.

⁶ Tamtéž, s. 210.

⁷ VEČEŘA, Miloš. *Institucionální chápání práva. Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings*. 1. vydání. Brno: Masaryk University, 2009, s. 4-5.

⁸ OSINA, Petr. *Teorie ...*, s. 211-212.

1.2 Vymezení hospodářských a sociálních práv v systému základních lidských práv

V následující kapitole se budu zabývat postavením hospodářských a sociálních práv mezi ostatními lidskými právy a to jak v teorii generačního pojetí lidských práv, tak z pohledu vymezení těchto práv v Listině základních práv EU, která naopak jistým způsobem rozbíjí zavedenou hierarchii lidských práv. Pro dosažení komplexního přehledu bude vymezení dle generací doplněno taktéž o názory jejich odpůrců a důvody této kritiky.

1.2.1 Generace lidských práv

Třídění lidských práv do generací má svůj základ již v 60. letech 20. století, kdy došlo na poli politologie k rozpracování generačního pojetí lidských práv užívajících pojmů z oblasti biologie či výpočetní techniky. V dnešní podobě se pak můžeme setkat nejčastěji se dvěma koncepcemi pojetí, která rozdělují lidská práva do tří popř. čtyř generací, a není vyloučeno, že se počet generací bude někdy v budoucnu na základě civilizačního vývoje zvyšovat.⁹ Tato teorie má mezi právníky i řadu odpůrců, zejména proto, že pochází z hlav politologů a sociologů. Její příznivci naopak vyzdvihují její význam pro charakteristiku jednotlivých nástrojů ochrany lidských práv v rámci evropského práva.¹⁰

Dělení lidských práv do generací vymezím podle dvou hledisek:

a) dle historického aspektu:

I. generace – osobní, občanská a politická práva

II. generace – hospodářská, sociální a kulturní práva

III. generace – nově vznikající práva

Hospodářská a sociální práva společně s právy kulturními, kterým se ve své práci primárně nevěnuji, tvoří podle tohoto rozdělení skupinu práv tzv. druhé generace. Ta vznikla na přelomu 19. a 20. století, vznikla tedy později než práva občanská a politická, která v sobě ale mnohdy zahrnují sociální prvek. Jejím charakteristickým znakem je právě postavení státu, který (na rozdíl od první generace práv) má povinnost se do těchto práv vměšovat a vytvářet vhodné sociální instrumenty k ochraně těchto práv.¹¹ Hovoříme zde o právech relativních,

---

⁹ BLAHOŽ, Josef. *Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 49-50.

¹⁰ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2008, s. 20.

¹¹ Tamtéž, s. 20-21.

tzn., že právu subjektu odpovídá konkrétní povinnost subjektu jiného (nikoli všech ostatních subjektů). Cílem úpravy těchto práv je především *umožnit jedinci účast na sociálních, hospodářských a kulturních aspektech života*.¹²

Jak jsem zmiňovala v úvodu kapitoly, je na tomto místě třeba zdůraznit taktéž pohled na dané téma ze strany odborníků, kteří s rozdělením na základě generačního pojetí lidských práv nesouhlasí, nebo k němu mají výhrady. Jedním z nich je například Jan Kratochvíl, který se zabývá právě sociálními právy. Na základě historického aspektu jsou hospodářská a sociální práva řazena do druhé kategorie, jejich vznik je tedy datován později, než je tomu u práv první generace. Kratochvíl nicméně uvádí, že již ve spisech T. Paina či J. J. Rousseaua nalezneme odkazy na některá sociální práva. Taktéž v rámci mezinárodního práva došlo nejprve k úpravě hospodářských a sociálních práv (po skončení 1. světové války), zatímco práva občanská a politická byla začleněna až po roce 1945.¹³

b) dle charakteru a obsahu jednotlivých práv:

I. generace – práva směřující k ochraně lidského života a důstojnosti a procesní záruky ochrany lidských práv

II. generace – politická práva a svobody

III. generace – hospodářská, sociální a kulturní práva

IV. generace – práva nově se utvářející, jejichž povaha je smíšená¹⁴

Na základě tohoto vymezení opět hospodářská a sociální práva vytváří samostatnou skupinu se specifickými vlastnostmi. Hospodářská a sociální práva se nicméně objevují i ve čtvrté generaci, která má reagovat na vývoj společnosti a poskytovat ochranu osobnosti před novými hrozbami. J. Blahož v tomto kontextu hovoří například o právu na solidaritu, právu kvalifikace, které by člověku zaručilo získat zaměstnání odpovídající získané kvalifikaci, či právo na vyrovnání osobního handicapu.¹⁵

---

¹² ŠIMÁK, Martin. Lidská práva – od historie do současnosti. *Kontakt*, 2005, roč. 7, č. 1-2, s. 117.

¹³ KRATOCHVÍL, Jan. *Sociální práva v Evropské úmluvě na ochranu lidských práv a Mezinárodním paktu o občanských a politických právech*. 1. vydání. Praha: UK v Praze, 2010, s. 24.

¹⁴ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2008, s. 21.

¹⁵ BLAHOŽ, Josef. *Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 50-51.

1.2.2 Vymezení dle Listiny základních práv EU

Listina základních práv EU na rozdíl od dřívějších mezinárodněprávních a ústavních dokumentů týkajících se lidských práv nerozděluje lidská práva do tří klasických kategorií: práva osobní, práva politická a sociální, hospodářská a kulturní práva. Důvodem je snaha o rovné postavení všech práv, která jsou chápána jako základní. Hospodářská a sociální práva by tedy neměla být vnímána jako podřazená právům politickým a občanským jako tomu bylo v dřívějším pojetí.¹⁶ Listina rozděluje lidská práva do šesti kapitol, která jsou pojmenována podle určitých kvalit, které mají být naplňovány právy obsaženými v té či oné kapitole. Jedná se o důstojnost, svobody, rovnost, solidaritu, občanství a spravedlnost, přičemž hospodářská a sociální práva nalezneme zejména v kapitole čtvrté, vyskytují se však i v jiných částech dokumentu. Podrobněji se tomuto tématu věnuji v kapitole 3 – Listina základních práv EU garantem hospodářských a sociálních práv.

1.3 Charakteristika hospodářských a sociálních práv

Hospodářská a sociální práva jsou nesporně řazena do skupiny lidských práv, nicméně netvoří tzv. „tvrdé jádro“, což je způsobeno specifiky této skupiny práv. Postavení hospodářských a sociálních práv se od ostatních lidských práv odlišuje zejména úlohou státu, který je v tomto případě nositelem mnoha konkrétních povinností vůči svým občanům.¹⁷ Otázka realizace je pak do jisté míry spjata s vyspělostí státu, je proto obtížné dosáhnout standardu, který by byl platný pro všechny země. Zejména pokud jde o země třetího světa, kde mnohdy obyvatelstvo trpí nedostatkem pitné vody, jídla či léků, nelze zajistit stejnou úroveň ochrany hospodářských a sociálních práv jako ve vyspělých zemích Evropy. Zaměříme-li se pouze na Evropskou unii, samozřejmě uvažujeme o demokratických státech s určitou průmyslovou a ekonomickou vyspělostí, i zde však najdeme rozdíly v bohatství jednotlivých členských zemí, takže i v rámci EU je tedy otázka praktické realizace těchto práv ve společensky žádoucím rozsahu kontroverzní.

S tím je spojena také otázka univerzality, která je jednou ze základních vlastností společnou lidským právům zaručující poskytování těchto práv bez jakékoliv diskriminace, tzn. všem a všude bez rozdílu. Univerzalita je základním stavebním kamenem mnoha dokumentů týkajících se lidských práv a v případě tzv. základních práv (občanských a politických) nedochází k jejímu zpochybňování. V oblasti hospodářských a sociálních práv se však názory od-

---

¹⁶ BLAHOŽ, Josef. *Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 54.

¹⁷ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2008, s. 183.

borníků ne zcela shodují v rozsahu, v jakém by měla být tato práva přiznána a v míře ochrany, která by jim měla ze strany státu či nadnárodních subjektů být poskytnuta. Podle M. Šimáka je dokonce prosazování stejné univerzální úrovně této skupiny práv nežádoucí a přibližuje se *k nedobrovolnému vnučování hodnot národům, které je nesdílejí, resp. je mají nastaveny odlišně*.¹⁸ Tento názor bych označila jako krajní, nicméně souhlasím s faktem, že dosažení stejného stanoviska více států je v tomto případě obtížnější, než je tomu u práv občanských a politických, což je zapříčiněno různými faktory. Může jimi být například historický vývoj zemí, rozdílné systémy sociálního zabezpečení nebo různé tempo růstu ekonomiky.

Dále se najmě u sociálních práv setkáváme s pojmem specifických lidských práv, která se vážou k jednotlivcům či skupinám, jež mohou být považováni za více ohrožené. Jedná se například o děti či starší občany, nemocné nebo zdravotně postižené. Těmto skupinám je věnována pozornost i v rámci mezinárodních dokumentů, což odráží snahu nadnárodních společenství *o kvalitnější ochranu zranitelnějších skupin obyvatelstva*.¹⁹ Mezi takové dokumenty pak můžeme zařadit i Listinu základních práv EU, která zejména ve třetí hlavě přiznává zvláštní ochranu práv dětí, starších i postižených lidí.

Velmi zajímavým aspektem se mi pak jeví finanční náročnost jednotlivých práv a s tímto spojený pohled na postavení sociálních a hospodářských práv. Aby bylo možné na práva sociální povahy nahlížet stejně jako na práva občanská a politická, je nutno se oprostít od předpokladu, že naplňování konkrétních sociálních práv je zásadně dražší, nežli je tomu u práv občanských. Tento předpoklad vychází z myšlenky, že sociální práva s sebou nesou pouze pozitivní závazek státu, občanská naopak negativní, a více nákladů je pak logicky spjato s povinnostmi státu práva naplňovat a chránit než je jen respektovat. Zástupci tohoto názoru tvrdí, že sociální práva *nejsou vhodná k judikování, protože když soud učiní rozhodnutí ve prospěch stěžovatele, má to negativní dopady na výdaje státu v jiných oblastech*.²⁰

S tímto a dalšími argumenty, podle nichž jsou sociální práva svou povahou jiná než práva občanská, mnoho autorů nesouhlasí. Mezi nimi je například i Jan Kratochvíl (uveden taktéž jako kritik generačního vymezení kategorií lidských práv dle historického hlediska), podle něhož je dělení na jednotlivé skupiny práv spíše vodítkem ke snazší orientaci v lidských

---

¹⁸ ŠIMÁK, Martin. Lidská práva – od historie do současnosti. *Kontakt*, 2005, roč. 7, č. 1-2, s. 119.

¹⁹ HEJČ, Karel. Lidská práva, práva dítěte, základní životní potřeby a sociálně ekologický model. *Kontakt*, 2005, roč. 7, č. 1-2, s. 121.

²⁰ KRATOCHVÍL, Jan. *Sociální práva v Evropské úmluvě na ochranu lidských práv a Mezinárodním paktu o občanských a politických právech*. 1. vydání. Praha: UK v Praze, 2010, s. 34-36.

právech.²¹ Přesto se však domnívám, že na základě charakteristik se sociální a hospodářská práva vyznačují jistými odlišnostmi od práv občanských a politických, které by však neměly sloužit k odsouvání sociálních a hospodářských práv do jakési nižší či snad méně podstatné kategorie lidských práv.

---

²¹ KRATOCHVÍL, Jan. *Sociální práva v Evropské úmluvě na ochranu lidských práv a Mezinárodním paktu o občanských a politických právech*. 1. vydání. Praha: UK v Praze, 2010, s. 41.

2 Systém ochrany hospodářských a sociálních práv v rámci EU

V této kapitole se zaměřím na oblast hospodářských a sociálních práv jako součást práva Evropské unie. Nejprve se podívám na historický vývoj tohoto okruhu práv, a to i z pohledu vývoje celosvětového. V procesu sjednocování evropských států došlo nejprve k sbližování na poli ekonomiky, průmyslového rozvoje a snahy předejít dalším válečným konfliktům, které by měly neblahé dopady na rozvoj Evropy a jejích států jako celku. Oblasti lidských práv nebyla zpočátku věnována příliš velká pozornost, někteří znalci práva (např. L. F. L. Oppenheim) dokonce tvrdili, že není možno poskytnout záruky dodržování základních lidských práv na nadnárodní úrovni.²² Významnou změnu v uvažování o nutnosti nadstátní ochrany lidských práv přinesla druhá světová válka, po jejímž skončení došlo jak k rozsáhlé kodifikaci lidských a občanských práv v demokratických státech tak ke vzniku mezinárodní úpravy lidských práv v podobě přijetí Charty OSN v roce 1945.²³

Organizace spojených národů hrála v celosvětovém měřítku důležitou roli, co se týče systémů ochrany hospodářských a sociálních práv a zasloužila se tak o vznik mnoha mezinárodních smluv týkajících se právě této problematiky. Mezinárodní pakt o právech hospodářských, sociálních a kulturních z roku 1966 je jedním z prvních závazných dokumentů, který společně s Mezinárodním paktem o občanských a politických právech realizuje Všeobecnou deklaraci lidských práv. Přijetí těchto právních aktů znamenalo vznik mezinárodněprávní garance základních lidských práv,²⁴ což bylo důležitým zlomem ve vývoji ochrany lidských práv na nadnárodním stupni. Dále pak lze zmínit např. Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen a Úmluvu o právech dítěte, které taktéž mají dopad na hospodářská a sociální práva.

Zaměříme-li se pouze na evropský kontinent, je nezbytné zmínit ochranu lidských práv v rámci Rady Evropy, mezinárodní organizace, která byla vytvořena především za účelem *ochrany lidských práv, demokracie a respektování zákonů*.²⁵ Tato organizace dala vzniknout v roce 1950 Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a svobod, dále jen Úmluva. Tato Úmluva obsahovala zejména práva občanská a politická, v sekci sociálních práv bylo velmi obtížné dosáhnout mezi státy konsenzu (např. při jednání o právu na majetek nebo vzdělání).

---

²² BLAHOŽ, Josef. *Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 217.

²³ Tamtéž, s. 218.

²⁴ Tamtéž, s. 217-220.

²⁵ Council of Europe. *About us*. [online].coe.int. [cit. 22. ledna 2015]. Dostupné na: <<http://www.coe.int/en/web/about-us/who-we-are>>.

Jelikož byla snaha uvést Úmluvu v platnost co nejdříve, byla tato ustanovení vypuštěna, s tím, že mohou být zahrnuta později.²⁶ Jak uvádí ve své práci Liam Thornton, po více než 60 letech od vzniku Úmluvy zůstává její schopnost chránit hospodářská a sociální práva stále omezená, nicméně lze pozorovat její dopad na mnohá soudní rozhodnutí v této oblasti.²⁷ EÚLP netvoří součást komunitárního práva EU a jejímu vztahu k Listině základních práv EU, popř. vztahu ESLP a ESD se v této práci věnovat nebudu.

Rozvoji ochrany hospodářských a sociálních práv v samotné EU se věnuji v následujících podkapitolách, ve kterých objasním, zda se ochrana lidských práv vyskytovala v rámci EU již od počátku integrace či nikoli, popřípadě co vedlo k jejímu zařazení mezi činnosti EU. Dále se pak zaměřím na prameny hospodářských a sociálních práv, které tato práva zakotvují a také instrumenty ochrany těchto práv v EU. Vzhledem k tomu, že Listině základních práv EU je věnována celá kapitola tři, vybrala jsem na tomto místě Evropskou sociální chartu, Komunitární chartu základních sociálních práv pracovníků a také institut občanství EU, který s sebou pochopitelně nese jistá práva a povinnosti i v této sféře. V rámci své práce se nebudu věnovat jednotlivým institucím, které se zabývají ochranou hospodářských a sociálních práv, ať už na úrovni Evropské unie či národní. Těchto institucí, orgánů a organizací funguje v současné době velmi mnoho a pro účely práce považuji za vhodnější soustředit pozornost spíše na konkrétní nástroje ochrany hospodářských a sociálních práv, zejména LZP EU a jejich vliv na rozhodování ESD.

2.1 Vývoj ochrany hospodářských a sociálních práv v ES/EU

Co se týče EU, ochrana lidských práv obecně nebyla ve zřizovacích smlouvách Evropských společenství vůbec zahrnuta, a to ze dvou důvodů. Prvním z nich byl předpoklad, že o dodržování lidských práv se bude zajímat Rada Evropy, tedy, jak bylo řečeno již výše, *politická organizace zřízená pro účely ochrany demokratických zásad ve společnosti*.²⁸ Druhým důvodem byl pak primární účel založení ES, kterým byla ekonomická spolupráce. Tvůrci zřizovacích smluv nepočítali s rozšířením integrace i do jiných oblastí²⁹, domnívali se tak, že oblast lidských práv nebude dotčena. Společně s narůstajícím počtem aktivit Evropských spo-

---

²⁶ KRATOCHVÍL, Jan. *Sociální práva v Evropské úmluvě na ochranu lidských práv a Mezinárodním paktu o občanských a politických právech*. 1. vydání. Praha: UK v Praze, 2010, s. 25-26.

²⁷ THORNTON, Liam. *The European Convention on Human Rights at 60 Socio-Economic Rights*. [online]. humanrights.ie, 3. září 2013. [cit. 9. ledna 2015]. Dostupné na: <<http://humanrights.ie/economic-rights/the-european-convention-on-human-rights-at-60-socio-economic-rights/>>.

²⁸ ŠÍŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2008, s. 37.

²⁹ Tamtéž.

lečenství se však zvýšila i pravděpodobnost, že činnosti ES do oblasti základních lidských práv zasahovat budou. Tato myšlenka pak byla potvrzena i v důležitých judikátech ESD (např. Van Gend en Loos či Costa v. ENEL), které komunitárnímu právu ES přiznávají přímý účinek a zásadu přednosti.³⁰ Právě ESD se stal hlavním aktérem v oblasti ochrany lidských práv v rámci Společenství, jeho činnosti v oblasti hospodářských a sociálních práv se podrobně věnuji v kapitole čtvrté.

2.1.1 Vývoj sociálního práva EU

Sociální právo EU je tvořeno normami, které upravují sociální oblast společenských vztahů, tedy těmi, které vymezují a ochraňují sociální práva jednotlivců.³¹ Pojem sociální právo je značně široký, jelikož v sobě zahrnuje hned několik odvětví, jako jsou právo sociálního zabezpečení, pracovní či rodinné právo, konkrétním právům obsaženým v LZP EU se později věnuji v kapitole třetí.

Vzhledem k již zmiňovanému původnímu účelu ES/EU nebyla problematika sociálních práv v právu EU zakotvena. Zlomovým bodem se pak stal okamžik, kdy občané členských států EU začali užívat svobodu pohybu pracovníků a bylo tedy nutné vytvořit záruky sociálních práv na evropské úrovni.³² Co se týče pracovního práva, je jeho základem Hlava V SFEU obsahující sociální ustanovení. Neméně důležitým dokumentem je pak Charta základních sociálních práv pracujících, která je velmi podobná co do obsahu práv s Evropskou sociální chartou z roku 1961, a samozřejmě existují unijní směrnice týkající se pracovního práva EU³³. S volným pohybem osob bezesporu souvisí i právo sociálního zabezpečení, které je taktéž zakotveno v SFEU, přesněji v článku 48, na jehož základě mají Evropský parlament a Rada EU svými opatřeními předcházet omezování či ztrátě nároků oprávněných osob na dávky sociálního zabezpečení. Stejně jako v případě práva pracovního i právo sociálního zabezpečení lze nalézt ve směrnicích EU³⁴, podle nichž jsou členské státy povinny se řídit.

---

³⁰ JANKŮ, Martin, JANKŮ, Linda. *Vybrané kapitoly z práva EU*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2009, s.102.

³¹ TOMĚŠ, Igor, KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 76-77.

³² Tamtéž, s. 79.

³³ TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6. vydání. Praha: Leges, s.r.o., 2010, s. 283-284.

³⁴ Tamtéž, s. 286.

2.1.2 Vývoj hospodářského práva EU

I v případě hospodářského práva EU se samozřejmě jedná o velmi rozsáhlou oblast, proto se na tomto místě zaměřím na právo, jež je v souvislosti se základními lidskými právy obsaženo v Listině základních práv EU, tedy právo na ochranu spotřebitele. Politika ochrany spotřebitele se rozhodně neřadí mezi původní politiky EU, zakotvena byla až v rámci Maastrichtské smlouvy, konkrétně v článku 169 SFEU. Na jeho základě EU *přispívá k dosažení vysoké úrovně ochrany spotřebitele přijímáním harmonizačních opatření směřujících k dotváření vnitřního trhu, prováděním činností, které doplňují politiku členských států v oblasti ochrany zdraví, bezpečnosti a hospodářských zájmů spotřebitelů, jakož i poskytováním odpovídajících informací.*³⁵ Dalším prohloubením ochrany spotřebitele je pak ustanovení Amsterodamské smlouvy, které hovoří o požadavku *respektování ochrany spotřebitele při tvorbě a provádění všech ostatních politik a činností společenství.*³⁶ Celkově lze říci, že ochrana práv spotřebitele dosahuje na evropské úrovni (v součinnosti s národními orgány a dalšími organizacemi) vysoké úrovně.

2.2 Prameny ochrany hospodářských a sociálních práv v EU

Sociální a hospodářská práva jsou souborem mnoha různých norem, které musí být zakotveny v právních pramenech EU. Vzhledem k prvotnímu charakteru a účelu vytvoření Evropských společenství samotné zakládací smlouvy příliš ustanovení týkajících se lidských práv neobsahují. Hlavním činitelem při formování lidskoprávní ochrany na poli EU se tedy stal Soudní dvůr, který nejprve deklaroval princip přímého účinku a nadřazenosti komunitárního práva nad právem vnitrostátním, později pak zavedl širokou soudní praxi v oblasti lidských práv, čímž byl vytvořen podklad pro ochranu těchto práv v EU.³⁷ Judikatuře Soudního dvora okruhu hospodářských a sociálních práv se podrobněji budu věnovat ve čtvrté kapitole této práce.

---

³⁵ TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6. vydání. Praha: Leges, s.r.o., 2010, s. 288.

³⁶ HOROVÁ, Olga. *Ochrana spotřebitele po vstupu do Evropské unie*. 1. vydání. Praha: Oeconomica, 2006, s. 27.

³⁷ OUTLÁ, Veronika a kol. *Právo Evropské unie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 322.

Prameny práva EU můžeme v tomto případě rozdělit do tří kategorií:

- primární právo
- sekundární právo
- judikatura ESD³⁸

V rámci bývalého prvního pilíře existují i jiné právní akty, které však nespádají do některé z těchto kategorií vzhledem k různým postupům při přijetí a to různými orgány EU. Původně se zde řadila i Listina základních práv EU, která se však v souvislosti s přijetím Lisabonské smlouvy stala aktem primárního práva. Dále sem patří i mezinárodněprávní instrumenty ochrany lidských práv, kterým je například Evropská sociální charta,³⁹ té se věnuji v kapitole 2.3.

2.2.1 Primární právo

Do kategorie primárního práva řadíme zřizovací smlouvy a akty, které tyto smlouvy modifikují. V oblasti hospodářských a sociálních práv je to například Maastrichtská smlouva (část druhá čl. 17 - 22 SES), revidující SES, která zavádí institut evropského občanství, jež s sebou nese i práva ekonomického a sociálního charakteru (čl. 18 SES).⁴⁰

V rámci Amsterodamské smlouvy bylo do textu zřizovací smlouvy zavedeno nové znění článku 136 (bývalý čl. 117 SES), které odkazuje na evropské instrumenty ochrany lidských práv a říká že, *členské státy respektují základní sociální práva, jak jsou stanovena v Evropské sociální chartě a Komunitární chartě základních sociálních práv pracovníků*.⁴¹ Zároveň však ESD v rozsudku Defrenne v. Sabena rozhodl, že zmíněný článek má programový charakter a není tak způsobilý upravovat postavení jednotlivce.⁴²

Dalším ustanovením, které se váže k hospodářským právům, je například čl. 153 SES o ochraně spotřebitele. Posledním pozměňujícím aktem je Lisabonská smlouva z roku 2009, jejímž největším přínosem (relevantním pro mou práci) je právní závaznost Listiny základních práv EU.

---

³⁸ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Evropská unijní ochrana lidských práv*. 1. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2001, s. 14.

³⁹ Tamtéž, s. 14-17.

⁴⁰ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2008, s. 51-53.

⁴¹ Tamtéž, s. 58.

⁴² Tamtéž, s. 58-59.

2.2.2 Sekundární právo

Sekundární legislativní akty (v tomto případě nejčastěji nařízení a směrnice) mají především upřesňovat a konkretizovat práva zakotvená v primárním právu EU. Největší skupinou jsou potom s ohledem na původní cíle ES logicky práva vztahující se k ekonomickým aktivitám, zejména práva hospodářské a sociální povahy, ale i práva osobní. Jako příklad z oblasti sociálních práv může být uvedena směrnice č. 92/85 „o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci těhotných zaměstnankyň a zaměstnankyň krátce po porodu nebo kojících zaměstnankyň“, v případě hospodářských práv třeba směrnice 85/374 „o odpovědnosti za vadné výrobky“. ⁴³

2.3 Vybrané evropské instrumenty ochrany hospodářských a sociálních práv

Stěžejním dokumentem zabývajícím se hospodářskými a sociálními právy, jak plyne z tématu mé práce, je samozřejmě Listina základních práv EU a jako takové je tedy věnována celá kapitola 3. Nicméně se domnívám, že je nezbytné obrátit pozornost i k ostatním důležitým aktům, jelikož právě tyto Listině časově předcházely a měly tedy jistý vliv na proces jejího vytváření. Vybrala jsem dva různé instrumenty, konkrétně Evropskou sociální chartu a Komunitární chartu základních sociálních práv pracovníků. Dále se zaměřím na institut evropského občanství, opět z pohledu problematiky hospodářských a sociálních práv.

2.3.1 Evropská sociální charta

Evropská sociální charta vznikla na půdě Rady Evropy v roce 1961 jako dokument, který stanovuje minimální standard hospodářských a sociálních práv. Minimální je nazýván proto, že smluvní strany (tedy státy EU) mají možnost poskytnout i vyšší ochranu těchto práv za předpokladu, že to umožní ekonomická úroveň dané země.⁴⁴ Rozdílem oproti jiným dokumentům zabývajícím se lidskými právy je právě důraz na odlišnost sociálních práv od práv občanských a politických, což se projevuje i v členění obsahu charty.⁴⁵

---

⁴³ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2008, s. 65-70.

⁴⁴ Tamtéž, s. 184-185.

⁴⁵ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2010, s. 40.

Kategorie vymezené v rámci charty jsou následující:

- 1) hospodářská práva vznikající v souvislosti s výkonem povolání
- 2) sociální práva univerzální povahy
- 3) hospodářská a sociální práva výlučného charakteru⁴⁶

V průběhu své existence byla tato charta několikrát doplňována a revidována a to z důvodu možností států rozšiřování hospodářských a sociálních výhod pro své občany.⁴⁷ Od roku 1999 je v platnosti Revidovaná Evropská sociální charta, jejímž signatářem je i Česká republika, v této podobě také posléze sloužila jako inspirační zdroj při tvorbě LZP EU.

2.3.2 Komunitární charta základních sociálních práv pracovníků

Komunitární charta základních sociálních práv pracovníků vznikla na konci 90. let jako politická deklarace, tudíž povinnosti orgánů EU a členských států v ní vymezené nejsou právně závazné. Byla reakcí na očekávané dokončení vnitřního trhu, resp. uskutečňování svobody pohybu, která má samozřejmě velký vliv na ekonomické a sociální postavení jedinců. Hlavní podstatou tohoto dokumentu jsou především odkazy na něj, nachází se jak v jednotlivých pozměňujících smlouvách, tak v Listině základních práv EU, což dokazuje důležitost této právně nezávazné deklarace zejména v oblasti sociálních práv.⁴⁸

2.3.3 Občanství EU

V rámci prohlubování integračního procesu zemí Evropské unie vznikl institut evropského občanství, který byl upraven nejprve Maastrichtskou smlouvou, následně pak byla jeho definice Amsterodamskou smlouvou upřesněna ve smyslu postavení vůči občanství státnímu. Tyto smlouvy pak občanům EU přiznávají různá práva a povinnosti, evropské občanství tedy slouží jako zdroj lidských práv v Evropské unii. V oblasti hospodářských a sociálních práv, která jsou přímo vyjádřena v primárním právu, se jedná o:

---

⁴⁶ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2008, s. 187.

⁴⁷ Tamtéž, s. 185.

⁴⁸ Tamtéž, s. 191-197.

- volný pohyb pracovníků uvnitř Evropské unie včetně práva na rovnou odměnu, pracovní podmínky a zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti
- právo ucházet se o nabízená zaměstnání a za tím účelem se volně pohybovat na území členských států
- právo pobývat na území členských států za účelem výkonu zaměstnání
- svobodu podnikání
- volné poskytování služeb osobám podnikajícím v jiném členském státu
- respektování sociálních práv stanovených v Evropské sociální chartě a Komunitární chartě základních práv pracovníků⁴⁹

Občané EU se mohou svých práv dovolávat jednak prostřednictvím soudního vynucování na základě komunitárního práva, jednak pomocí dalších instrumentů a to právo obrátit se na ombudsmana či petiční právo.⁵⁰

---

⁴⁹ BLAHOŽ, Josef. *Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 235-238.

⁵⁰ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2008, s. 35.

II. ZVLÁŠTNÍ ČÁST

3 Listina základních práv garantem hospodářských a sociálních práv

V následující kapitole se budu zabývat prvním uceleným katalogem lidských práv na poli Evropské unie, kterým je Listina základních práv EU. Jak jsem již uváděla v kapitole první, LZP EU se mimo jiné vyznačuje tím, že nevymezuje kategorie práv tak jako tomu je v případě generačních pojetí, ale rozděluje práva do jednotlivých hlav sdružujících práva obsahově příbuzná. V rámci mého tématu je však podstatnější, že lidská práva nehierarchizuje – nepodřazuje tedy hospodářská a sociální práva právům občanským a politickým.

Podle právní vědy jsou práva obsažená v LZP EU rozdělena do tří skupin:

1. základní práva a svobody, stejně jako práva procesní povahy chráněná EÚLP vyplývající z ústavních tradic společných členským státům, jako obecných zásad evropského práva
2. základní práva, jež náležejí pouze občanům Unie
3. hospodářská a sociální práva, obsažená v ESCH a Komunitární chartě⁵¹

Kromě těchto „obvyklých“ práv začleňuje Listina také práva moderní, odrážející vývoj společnosti, jako je např. zákaz klonování, který v jiném právním dokumentu upraven není. Význam LZP EU tedy nespočívá pouze v katalogizaci práv již upravených v jiných právních aktech nebo v judikatuře Soudního dvora.⁵²

V jednotlivých podkapitolách se budu věnovat důvodům vedoucím k tvorbě LZP EU, jejím rozsahem a obsahem, který se od jiných předchozích komplexních katalogů lidských práv liší právě zařazením hospodářských a sociálních práv. Obzvláště tato oblast se ukázala být velmi problematickou ve vztahu k formálnímu zařazení Listiny mezi prameny primárního práva EU. V této souvislosti se blíže podívám na omezení aplikace hospodářských a sociálních práv jak v rámci samotné Listiny, tak prostřednictvím jiných instrumentů, mezi něž patří například Protokol o Uplatňování Charty základních práv Evropské unie v Polsku a Spojeném království. Nakonec stručně shrnu změny, které Listina přinesla.

---

⁵¹ PIRIS, Jean-Claude. *The Lisbon Treaty: The Legal and Political Analysis*. New York: Cambridge University Press, 2010, s. 152.

⁵² ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha: Leges, 2012, s. 30.

Na Listinu je nutno pohlížet jako na komplexní akt a jednotlivé skupiny práv jsou velmi propojené, realizace sociálních práv je mnohdy naplňována v souvislosti s osobnostními a politickými právy. Převážná část hospodářských a sociálních práv se nachází v Hlavě IV. – Solidarita LZP EU, nicméně i v dalších částech tohoto dokumentu se vyskytují zejména práva sociální. Stěžejní částí této kapitoly tak budou jednotlivá práva v hospodářské a sociální oblasti nacházející se v různých Hlavách Listiny, důraz bude kladen taktéž na inspirační zdroje těchto ustanovení.

3.1 Předpoklady vzniku katalogu lidských práv

Hlavními institucemi, které o vytvoření katalogu lidských práv usilovaly, byly již od 70. let 20. stol. Evropský parlament a Evropská rada. Již v rámci Jednotného evropského aktu členské státy vyjádřily zájem na prohlubování spolupráce v oblasti lidských práv zakotvených ve vnitrostátních právních řádech a různých mezinárodněprávních prostředcích. V rámci Maastrichtské smlouvy pak došlo k rozšíření práv spojených s institutem evropského občanství a konečně Smlouva z Amsterdamu posílila ochranu lidských práv např. zavedením tzv. suspenzivní klauzule a také rozšířením působnosti ESD do některých oblastí bývalého třetího pilíře.⁵³ V roce 2000 pak byla na poli EU v Nice přijata Listina základních práv, jejíž postavení bylo posíleno v postlisabonském období, kdy se stala právně závaznou.

Listina základních práv EU představuje určitou formální novinku mezi akty evropského práva, nicméně co se týče úpravy lidských práv, tu nalezneme v právu EU i mnohem dříve. Již v Římské smlouvě z roku 1957, která se lidských práv primárně netýká, jsou zakotveny jisté základy jejich ochrany. Je to například zákaz diskriminace na základě pohlaví či rovné podmínky pro pracovníky ES.⁵⁴ Smlouvy, akty sekundárního práva a zejména rozhodnutí SD se staly podklady pro vypracování LZP EU, která je hlavním předmětem této kapitoly.

3.1.1 Inspirace jinými dokumenty z oblasti LP

Při tvorbě Listiny se Konvent inspiroval mnohými právními dokumenty, v oblasti hospodářských a sociálních práv to byly zejména Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech z roku 1966 na úrovni OSN, Evropská sociální charta z roku 1961 či Revidovaná sociální charta z roku 1996 přijaté v rámci Rady Evropy. V tomto výčtu pak není zahrnuta EÚLP a to z důvodu, že sama práva sociální neobsahuje. LZP je tedy dokumentem

---

⁵³ PÍTROVÁ, Lenka. In GERLOCH, Aleš, ŠTURMA, Pavel a kol. *Ochrana základních práv v proměnách práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium, 2011, s. 427-428.

⁵⁴ Tamtéž, s. 428-429.

zahrnujícím širší okruh práv nežli Úmluva a taktéž se vyznačuje modernější formulací práv. Jako příklad lze uvést právo muže a ženy na sňatek, které je takto uvedeno v Úmluvě, LZP EU zakládá i další formy uzavření manželství.⁵⁵ Na rozdíl od EÚLP ale Listina neobsahuje vlastní kontrolní mechanismus (obdoba ESLP), a nepočítá tedy se specifickými procedurálními či institucionálními pravidly při vynucování ustanovení Listiny.⁵⁶ Jednotlivec se tedy při dovolávání svých práv může obrátit na národní soudy, druhou možností je pak řízení o neplatnosti sekundárního aktu před Soudním dvorem EU.⁵⁷

V kapitolách 3.3 – Hlava Solidarita a 3.4 – Hospodářská a sociální práva v jiných Hlavách Listiny se budu zabývat jednotlivými hospodářskými a sociálními právy, která jsou uvedena v LZP EU. U těchto práv pak budu uvádět odkazy na články dokumentů, jimiž se při jejich katalogizaci inspirovala.

3.2 Proces přijímání Listiny

Stejně jako formální stránka Listiny i proces jejího vypracování lze označit za netradiční. Tvorbou tohoto dokumentu byla pověřena zvláštní jednotka vytvořená Evropskou radou známá pod pojmem Konvent, který byl tvořen zástupci jak vnitrostátních parlamentů, tak evropských institucí (ER, EP a EK). Unikátní metodu použitou při vzniku Listiny pak představovala metoda široké spolupráce umožňující i občanům členských zemí ovlivňovat tento proces prostřednictvím dotazů, propozic a konkrétních připomínek.⁵⁸

Dosažení shody mezi členskými státy v tak citlivé oblasti jako je stanovení stejné míry garance lidských práv, zejména tedy hospodářských a sociálních se rozhodně neobešlo bez sporů a nejednotných pozic jednotlivých států. V následujících podkapitolách tak budou naznačeny problémy při tvorbě Listiny vedoucí k jejímu oslabení, kterým se podrobněji zabývám v kapitole 3.5 Omezení Listiny v oblasti hospodářských a sociálních práv.

3.2.1 Problematická oblast hospodářských a sociálních práv

Jak jsem zmínila již výše, LZP EU je dosti široce pojatým dokumentem na poli lidských práv, a právě tato komplexnost vedla ke vzniku problematických oblastí v procesu přijímání Listiny. Zejména hospodářská a sociální práva způsobila oddálení dosažení shody mezi členskými zeměmi, především tedy kvůli postojům Velké Británie a Irska. Mezi jiné sporné

---

⁵⁵ GRYGAR, Jiří. *Ochrana základních práv v Evropské unii*. 1. vydání. Praha: IFEC, 2001, s. 104-108.

⁵⁶ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2008, s. 219.

⁵⁷ TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6. vydání. Praha: Leges, s.r.o., 2010, s. 297.

⁵⁸ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany...*, s. 202.

záležitosti patřila například žádost Maďarska začlenit do Listiny práva menšin, dále otázka ochrany nenarozeného dítěte nebo francouzské obavy z rozporu čl. 10 Listiny s charakterem státu. Všechny tyto záležitosti však byly přijatelně vyřešeny bez přímých zásahů do Listiny.⁵⁹

Co se týče hospodářských a sociálních práv, povedlo se Velké Británii omezit účinnosti Listiny v této oblasti již v průběhu její tvorby, a to hned dvěma způsoby. Prvním z nich je interpretační instrument tzv. Explanations Relating to the Charter of the Fundamental Rights, druhým jsou pak pojistky vynucování hospodářských a sociálních práv v podobě horizontálních ustanovení Listiny.⁶⁰ Dopadům těchto kroků společně s vyjednáváním Protokolu č. 30 se blíže věnuji v kapitole 3.5, která se zabývá omezením této skupiny práv na základě požadavků některých členských států.

3.2.2 Zahnutí Listiny do Lisabonské smlouvy

Lisabonská smlouva povýšila právní status Listiny základních práv EU na právně závazný dokument a to na základě článku 6 odst. 1 SEU, který uvádí, že „*Unie uznává práva, svobody a zásady obsažené v Listině základních práv Evropské unie...*“. LZP EU tedy není přímo součástí textu zřizovacích smluv (jako tomu bylo v návrhu Konventu na Smlouvu o Ústavě pro Evropu), ale právě odkazem čl. 6 je stavěna na roveň primárnímu právu. Na rozdíl od původního návrhu začlenění do Ústavní smlouvy tak Listina neprošla procesem ratifikace v jednotlivých členských zemích. Toto řešení bylo zvoleno zejména kvůli snadnějšímu prosazení LZP EU jejími odpůrci, zejména Velké Británie a Irsko⁶¹, jejichž důvody vedoucími k negativnímu postoji vůči Listině se zabývám dále v kapitole 3.5 – Omezení Listiny v oblasti hospodářských a sociálních práv.

3.3 Hlava Solidarita

Hlava IV. – Solidarita se skládá zejména z práv ekonomické a sociální povahy, jejichž realizace je označována jako nejobtížnější vzhledem k různé vyspělosti členských států EU. Hlavním inspiračním zdrojem je v tomto případě Evropská sociální charta, především u článků 28-31 LZP EU, které působí jako zvláštní úprava k právu na práci a na svobodu volby po-

---

⁵⁹ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. In GERLOCH, Aleš, ŠTURMA, Pavel a kol. *Ochrana základních práv v proměnách práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium, 2011, s. 445-446.

⁶⁰ Tamtéž, s. 446.

⁶¹ ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha: Leges, 2012, s. 27-28.

volání nacházející se v čl. 15. To platí i pro čl. 32 týkající se zákazu práce dětí a ochrany pracujících mladistvých ve vztahu k čl. 24 věnujícímu se právu dětí.⁶²

Do Hlavy IV. spadá taktéž právo na ochranu životního prostředí, řazené mezi tzv. moderní práva, kterému se ale primárně ve své práci nevěnuji. Jako inovativní lze shledat i zakončení ochrany spotřebitele, které v jiném klasickém lidskoprávním katalogu nenajdeme, jeho dřívější úprava se však vyskytuje v aktech primárního i sekundárního práva EU.⁶³

3.3.1 Sociální ochrana v oblasti zaměstnávání

Ochrana zaměstnání jako sociálního práva vzrostla v souvislosti s rozvojem vnitřního trhu EU, zejména se svobodou volného pohybu osob, respektive pracovníků. Zahrnuje mnoho různých aspektů týkající se procesu zaměstnávání, odměňování, pracovní podmínky a další. Všeobecná deklarace lidských práv vymezila zaměstnanecká práva následovně: „*každý má právo na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky a na ochranu proti nezaměstnanosti*“,⁶⁴ řadí tak všechny tyto aspekty pod jediný článek.

Na rozdíl od tohoto dokumentu jsou v Listině rozpracována jednotlivá práva zvláště v konkrétních člancích, prvním z nich nacházejícím se v Hlavě IV. je čl. 27 **právo pracovníka na informování a na projednávání v podniku**, který stanovuje, že „*pracovníci nebo jejich zástupci musí mít na vhodných úrovních zaručeno právo na včasné informování a projednávání*...“.⁶⁵ Tato úprava vychází především z čl. 21 revidované ESCH a bodů 17 a 18 Komunitární charty a také z některých sekundárních aktů unijního práva, např. směrnice 98/59 týkající se hromadného propouštění, 77/187 o zachování práv pracovníků a 94/45 o zřízení evropské rady zaměstnanců.⁶⁶ Čl. 27 reflektuje vnitrostátní úpravu a praxi členských států, přičemž nejsilnější zapojení pracovníků existuje v Německu. Toto právo slouží nejen k ochraně zdraví a bezpečnosti pracovníků, ale je také reakcí na nové výzvy globalizované ekonomiky a jejich podniků.⁶⁷

---

⁶² ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2008, s. 210.

⁶³ Tamtéž, s. 211.

⁶⁴ TOMEŠ, Igor, KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 174.

⁶⁵ Evropská unie. *Konsolidované znění Smluv – Listina základních práv*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2010, s. 397.

⁶⁶ BLANKE, Thomas. In BERCUSSON, Brian (ed.). *European labour law and the EU Charter of Fundamental Rights*, Brussels: ETUI, 2002, s. 45.

⁶⁷ Tamtéž, s. 50.

Další čl. 28 upravuje **právo na kolektivní vyjednávání a akce**, a to následujícím způsobem: „*pracovníci a zaměstnavatelé či jejich příslušné organizace mají v souladu s právem Unie a vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi právo sjednávat a uzavírat na vhodných úrovních kolektivní smlouvy a v případě konfliktu zájmů vést kolektivní akce na obranu svých zájmů, včetně stávků*“.⁶⁸ Inspirací tohoto článku je čl. 6 ESCH, body 12 až 14 Komunitární charty, právo na kolektivní opatření je dokonce zakotveno i v čl. 11 EÚLP., který se promítá do rozhodování ESLP. Právní úprava kolektivních vyjednávání a opatření, resp. úrovně jejich vedení a taktéž způsoby a omezení výkonu tohoto práva, pak vychází z předpisů a praxe členských států.⁶⁹ Toto právo je jak právem hromadným, tak právem individuálním s hromadným užitkem. I pracovníci a zaměstnavatelé, kteří nejsou formálně organizováni, mají právo na kolektivní vyjednávání.⁷⁰

Právo na přístup ke službám zaměstnanosti nalezneme v čl. 29, který zní „*každý má právo na bezplatné služby zaměstnanosti*“.⁷¹ Podklady tohoto článku se nachází v čl. 1 odst. 3 ESCH a v bodě 13 Komunitární charty.⁷² Hlavním úkolem tohoto článku je podpora otevřeného trhu práce EU a tedy naplnění svobody pohybu pracovníků. Je spjat i s dalšími ustanoveními Listiny např. čl. 15 upravujícím právo pracovat nebo čl. 36 přispívajícím ke kohezi regionů EU.

Nedílnou součástí protekce zaměstnanců v oblasti zaměstnávání je i **ochrana v případě neoprávněného propuštění** zakotvená v čl. 30 následovně: „*každý pracovník má v souladu s právem Unie a s vnitrostátními předpisy a zvyklostmi právo na ochranu před neoprávněným propuštěním*“.⁷³ Přestože rozsah ochrany pracovníků se může v jednotlivých členských zemích lišit, tento článek zakotvuje minimální standard, který je nutno dodržovat. Neslouží pouze jako kompenzační ale i preventivní opatření v případech neoprávněného propuštění (netýká se však propuštění nezákonného nebo nespravedlivého).⁷⁴ Čl. 30 také chrání hospodářské zájmy zaměstnance v případě neoprávněného propuštění, avšak z ustanovení není

---

⁶⁸ Evropská unie. *Konsolidované znění Smluv – Listina základních práv*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2010, s. 397.

⁶⁹ SYLLOVÁ, Jindřiška, PÍTROVÁ, Lenka, PALDUSOVÁ, Helena a kol. *Lisabonská smlouva. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 1169-1170.

⁷⁰ VENEZIANI, Bruno. In BERCUSSON, Brian (ed.). *European labour law and the EU Charter of Fundamental Rights*, Brussels: ETUI, 2002, s. 57.

⁷¹ Evropská unie. *Konsolidované znění Smluv ...*, s. 397.

⁷² SYLLOVÁ, Jindřiška, PÍTROVÁ, Lenka, PALDUSOVÁ, Helena a kol. *Lisabonská smlouva...*, s. 1170.

⁷³ Evropská unie. *Konsolidované znění Smluv ...*, s. 397.

⁷⁴ BRUUN, Niklas. In BERCUSSON, Brian (ed.). *European labour law ...*, s. 66.

jasné do jaké míry.⁷⁵ Podklady jsou tvořeny čl. 24 revidované ESCH a některými sekundárními akty EU, např. směrnice 2001/23 o ochraně práv zaměstnanců v případě převodu podniků.⁷⁶

Právě čl. 28 - právo na kolektivní vyjednávání a čl. 30 - ochrana v případě neoprávněného propuštění, resp. jejich formulace jako právo nikoli zásada a tedy i možná vynutitelnost, patří k důvodům vedoucím Velkou Británii k nevoli přiznání Listině právní závaznost.⁷⁷

Přiměřenost pracovních podmínek byla na mezinárodním poli upravována již od konce 1. světové války, v rámci Mezinárodní organizace práce vzniklo velké množství dokumentů týkajících se právě podmínek výkonu práce. Čl. 7 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, čl. 2 revidované ESCH, čl. 137 SES a taktéž čl. 7 – 9 a čl. 19, to vše jsou ustanovení zahrnující principy shrnuté v čl. 31 LZP EU⁷⁸ **slušné a spravedlivé pracovní podmínky**, který říká, že „každý pracovník má právo na pracovní podmínky respektující jeho zdraví, bezpečnost a důstojnost... právo na stanovení maximální přípustné pracovní doby, na denní a týdenní odpočinek a na každoroční placenou dovolenou“.⁷⁹ Dodržování těchto principů pak přispívá k ochraně lidské důstojnosti (napojení na Hlavu I. Listiny).

3.3.2 Sociální zabezpečení a sociální pomoc

Sociální zabezpečení bylo na úrovni ES zakotveno již ve Smlouvě o EHS z roku 1957, konkrétně požadavkem čl. 117 na harmonizaci sociálního zabezpečení členských zemí. Vzhledem k velmi podobným systémům sociálního pojištění zakládajících států, nenastaly překážky k dodržování tohoto ustanovení. Nicméně po vstupu Velké Británie, Irska a skandinávských zemí se ES musela harmonizace národních systémů sociálního zabezpečení vzdát. Přesto zůstaly zachovány určité standarty zajišťující rovné zacházení s občany platné pro kteroukoli členskou zemi, např. preventivní zdravotní opatření nebo pomoc při odborném vzdělávání. Na konci 90. let došlo v souvislosti s Jednotným evropským aktem, resp. odstraňováním překážek volného pohybu, k častějšímu vydávání aktů sekundárního práva v této

---

⁷⁵ BRUUN, Niklas. In BERCUSSON, Brian (ed.). *European labour law and the EU Charter of Fundamental Rights*, Brussels: ETUI, 2002, s. 64.

⁷⁶ SYLLOVÁ, Jindřiška, PÍTROVÁ, Lenka, PALDUSOVÁ, Helena a kol. *Lisabonská smlouva. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 1169-1170.

⁷⁷ ŠÍŠKOVÁ, Naděžda. In GERLOCH, Aleš, ŠTURMA, Pavel a kol. *Ochrana základních práv v proměnách práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium, 2011, s. 447.

⁷⁸ TOMES, Igor, KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 178-182.

⁷⁹ Evropská unie. *Konsolidované znění Smluv – Listina základních práv*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2010, s. 397.

oblasti (např. směrnice k bezpečnosti práce), což vedlo členské státy (vyjma VB) k Dohodě o sociální politice, na jejímž základě mělo být posíleno sociální zabezpečení občanů.⁸⁰

Prvním evropským dokumentem, kde se právo na sociální zabezpečení vyskytuje, byla Evropská sociální charta, dále se pak objevilo v čl. 10 Komunitární charty⁸¹, i zde se tedy LZP EU inspirovala těmito dokumenty. V samotné Listině jsou pak **sociální zabezpečení a sociální pomoc** upraveny v čl. 34, kde se stanovuje, že „*Unie uznává a respektuje nárok na přístup k dávkám sociálního zabezpečení a k sociálním službám zajišťujícím ochranu v takových případech, jako je mateřství, nemoc, pracovní úrazy, závislost nebo stáří, jakož i v případě ztráty zaměstnání,...*“, dále přiznává nárok na dávky sociálního zabezpečení a na sociální výhody a taktéž „*respektuje právo na sociální pomoc...*“⁸²

3.3.3 Zvláštní sociální jistoty

Zákaz dětské práce patří k historicky nejstarším prostředkům ochrany dětí a je úzce spjat se stanovením minimálního věku pro zaměstnání, kterému se věnuje například čl. 10 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech nebo čl. 20 Komunitární charty.⁸³ V čl. 32 je **zákaz dětské práce** upraven takto: „*Dětská práce se zakazuje. Minimální věk pro přijetí do zaměstnání nesmí být nižší než věk pro ukončení povinné školní docházky, aniž jsou dotčena pravidla, která jsou příznivější pro mladé lidi, a omezené výjimky.*“⁸⁴ Otázka dětské práce je spojena také s podnikáním členských států v zemích třetího světa, kde je levná a nezákonná dětská práce rozšířená. Od roku 1996 má EU velmi striktní postoj k firmám, které ji aplikují, např. nemohou zajišťovat veřejné dodávky.⁸⁵

Druhým aspektem je pak ochrana pracujících mladistvých, jež byla na evropské úrovni zakotvena jak v čl. 7 ESCH a čl. 21 – 23 Komunitární charty, neméně významnou roli hraje směrnice 94/33 o ochraně mladistvých při práci, která určuje podmínky práce pro mladé.⁸⁶ V LZP EU je **ochrana mladých lidí při práci** upravena taktéž v čl. 32, zní následovně: „*mladí lidé přijatí do práce musí práci vykonávat za podmínek odpovídajících jejich věku a*

---

⁸⁰ TOMEŠ, Igor, KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 231-233.

⁸¹ Tamtéž, s. 231-232.

⁸² Evropská unie. *Konsolidované znění Smluv – Listina základních práv*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2010, s. 398.

⁸³ TOMEŠ, Igor, KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo ...*, s. 191-193.

⁸⁴ Evropská unie. *Konsolidované znění Smluv ...*, s. 398.

⁸⁵ JACOBS, Antoine. In BERCUSSON, Brian (ed.). *European labour law and the EU Charter of Fundamental Rights*, Brussels: ETUI, 2002, s. 76-77.

⁸⁶ TOMEŠ, Igor, KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo ...*, s. 194-196.

*být chráněni před hospodářským vykořisťováním a před jakoukoli prací, která by mohla ohrozit jejich bezpečnost, zdraví nebo tělesný, duševní, mravní nebo sociální rozvoj nebo narušit jejich vzdělávání“.*⁸⁷

V Listině pak nalezneme také úpravu **rodinného a pracovního života**, konkrétně tedy v čl. 33, na jehož základě „rodina požívá právní, hospodářské a sociální ochrany“.⁸⁸ Pro dosažení rovnováhy mezi pracovním a rodinným životem upravuje v odst. 2 „právo na ochranu před propuštěním z důvodu spojeného s mateřstvím a právo na placenou mateřskou dovolenou a na rodičovskou dovolenou po narození nebo osvojení dítěte“.⁸⁹ Základem pro tuto právní úpravu je zejména čl. 8 ESCH, čl. 27 revidované ESCH, dále směrnice 92/85 týkající se mateřské dovolené či směrnice 96/34 o rodičovské dovolené.⁹⁰

3.3.4 Sociální jistoty v oblasti zdravotnictví

Právo na ochranu zdraví je řazeno mezi základní lidská práva, zahrnuje v sobě sociální i hospodářský aspekt, protože zdraví člověka či jeho absence výrazně ovlivňuje právě sociální a ekonomické postavení jednotlivce. Právní úprava této oblasti probíhá na všech možných úrovních, od dokumentů Světové zdravotnické organizace, přes čl. 12 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, čl. 11 revidované ESCH, odkaz v podobě čl. 152 SES a dalších unijních aktů až po vnitrostátní zakotvení naznačuje, že **ochrana zdraví** je v EU vnímána jako velmi důležité téma.⁹¹ Čl. 35 ji definuje takto: „každý má právo na přístup k preventivní zdravotní péči a na obdržení lékařské péče ... při vymezování a provádění všech politik a činností je zajištěn vysoký stupeň ochrany lidského zdraví.“⁹²

3.3.5 Hospodářská práva

Mezi hospodářská práva v Hlavě IV. LZP EU je řazen čl. 38, upravující **ochranu spotřebitele** takto: „v politikách Unie je zajištěna vysoká úroveň ochrany spotřebitele“.⁹³ Ustanovení tak upevňuje princip, který je zakotven v čl. 169 SFEU týkající se podpory zájmů a ochrany spotřebitelů.

---

⁸⁷ Evropská unie. *Konsolidované znění Smluv – Listina základních práv*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2010, s. 398.

⁸⁸ Tamtéž, s. 398.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ SYLLOVÁ, Jindřiška, PÍTROVÁ, Lenka, PALDUSOVÁ, Helena a kol. *Lisabonská smlouva. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 1171.

⁹¹ TOMEŠ, Igor, KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo ...*, s. 209-214.

⁹² Evropská unie. *Konsolidované znění Smluv ...*, s. 398.

⁹³ Tamtéž, s. 399.

K zajištění ochrany hospodářských zájmů spotřebitele slouží například občanské spotřebitelské organizace, které v rámci Evropského hospodářského a sociálního výboru zastupují zájmy spotřebitelů a spolupracují tak s dalšími orgány Evropské unie.⁹⁴

Dalším sledovaným cílem je podpora sociální a územní soudržnosti zakotvená v čl. 36 **přístup ke službám obecného hospodářského zájmu**, podle kterého „Unie uznává a respektuje přístup ke službám obecného hospodářského zájmu tak, jak je stanoven vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi“.⁹⁵ Toto ustanovení odpovídá čl. 14 SFEU, který slouží jako základ k dosažení sociální a územní soudržnosti v EU.

3.4 Hospodářská a sociální práva v jiných Hlavách Listiny

Většinu hospodářských a sociálních práv nalezneme v Hlavě IV. – Solidarita, nicméně i v jiných částech Listiny se vyskytují práva obdobného obsahu popř. taková, která jsou s nimi určitým způsobem propojená. Mezi taková můžeme zařadit např. **právo na vzdělání**, které se mezi sociální práva jistě řadí, avšak svou povahou má blízko i k právům osobním a politickým.⁹⁶ Právo na vzdělání je upraveno v čl. 14 (Hlava II. - Svobody) LZP EU, který říká, že „každý má právo na vzdělání a přístup k odbornému a dalšímu vzdělávání“.⁹⁷ Právo na vzdělání tak bylo oproti čl. 2 EÚLP rozšířeno o přístup k odbornému a dalšímu vzdělávání na základě předešlých sociálních úmluv, ve druhém odstavci se pak stanoví povinnost EU uznávat bezplatnou povinnou školní docházku.⁹⁸ Podle N. Šiškové do této kategorie rovněž spadá čl. 15 – **právo svobodné volby povolání a právo pracovat**, který upravuje práva občanů i státních příslušníků nečlenských zemí a tyto opravňuje „...hledat zaměstnání, pracovat, usadit se nebo poskytovat služby...“.⁹⁹

Práva starších osob jsou pak zakotvena v Hlavě III. – Rovnost LZP EU, konkrétně v čl. 25, podle něhož „Unie uznává a respektuje práva starších osob na to, aby vedly důstojný a nezávislý život a podílely se na společenském a kulturním životě“.¹⁰⁰ Taktéž **práva sociálně**

---

⁹⁴ HOROVÁ, Olga. *Ochrana spotřebitele po vstupu do Evropské unie*. 1. vydání. Praha: Oeconomica, 2006, s. 29.

⁹⁵ Evropská unie. *Konsolidované znění Smluv – Listina základních práv*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2010, s. 399.

⁹⁶ MORAVEC Ondřej. *Ústavněprávní ochrana práva na vzdělání*. [online]. hjf.cz. [cit. 23. února 2015]. Dostupné na: <http://www.hjf.cz/downloads/dokumenty/ustavnepravni-ochrana-prava-na_.pdf>.

⁹⁷ Evropská unie. *Konsolidované znění Smluv ...*, s. 394.

⁹⁸ PAVLÍČEK, Václav. In GERLOCH, Aleš, ŠTURMA, Pavel a kol. *Ochrana základních práv v proměnách práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium, 2011, s. 296.

⁹⁹ Evropská unie. *Konsolidované znění Smluv ...*, s. 394.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 396.

postižených osob, vymezená v čl. 26 LZP EU, slouží ke konkretizaci ochrany sociálních práv vymezené v čl. 15 ESCH a bodu 26 Komunitární charty.¹⁰¹

3.5 Omezení Listiny v oblasti hospodářských a sociálních práv

Jak jsem již zmiňovala v kapitole týkající se procesu přijímání LZP EU, byl tento dokument Lisabonskou smlouvou postaven na úroveň primárního práva, konkrétně inkorporačním ustanovením v podobě čl. 6 SFEU. Tento fakt byl výsledným kompromisem členských zemí a promítly se do něj výhrady některých zemí, zejména tedy Velké Británie, jejíž sociální politika se vyznačuje mnohými specifiky. Rozsah garance sociálních práv tak byl do jisté míry oslaben několika prostředky, jimž se věnuji dále.

3.5.1 Práva a principy

V souvislosti s Lisabonskou smlouvou, respektive s přiznáním právní závaznosti Listiny, došlo k jistému oslabení dopadu Listiny v oblasti hospodářských a sociálních práv. Právě tato skupina práv tvořila určitou překážku pro dosažení konsenzu mezi členskými státy, proto byla rozdělena na dvě skupiny: práva a principy (nebo také zásady). Hlavním vodítkem je formulace konkrétní normy, přičemž u práv je řečeno „každý má právo...“, u principů „Unie uznává a respektuje právo na ...“¹⁰²

Rozdíl mezi těmito skupinami je pak vysvětlen v tzv. Explanations (Vysvětlení) a to tak, že v případě práv se jedná o *přímo vynutitelná oprávnění jednotlivců*, naopak principy jsou definovány jako *programová ustanovení*¹⁰³, která nemění právní postavení jednotlivce. Hlavním dopadem rozdělení na práva a zásady je rozdílná míra vymahatelnosti. V případě zásad, které nedisponují přímou aplikovatelností a k jejichž provádění je nutno přijmout další akt na evropské či národní úrovni, je možné se jich před soudem dovolávat *pouze pro účely výkladu a kontroly zákonnosti*¹⁰⁴ provádějících aktů, jak je uvedeno v LZP EU v čl. 52 odst. 5 v rámci horizontálních ustanovení.

Na základě vymezení rozdílů mezi právy a principy podle N. Šiškové jsem vytvořila následující tabulku, která na práva a principy rozděluje ty články, jimž jsem se věnovala

---

¹⁰¹ SYLLOVÁ, Jindřiška, PÍTROVÁ, Lenka, PALDUSOVÁ, Helena a kol. *Lisabonská smlouva. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 1169.

¹⁰² ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha: Leges, 2012, s. 35.

¹⁰³ Tamtéž, s. 33.

¹⁰⁴ PÍTROVÁ, Lenka. In GERLOCH, Aleš, ŠTURMA, Pavel a kol. *Ochrana základních práv v proměnách práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium, 2011, s. 437.

v kapitolách 3.3 a 3.4 své práce. Z této tabulky vyplývá, která práva spadají do skupiny práv přímo vymahatelných a která jsou naopak řazena mezi tzv. zásady, jejichž schopnost ovlivňovat postavení jednotlivců je v jisté míře omezena tak, jako je to popsáno v předchozí části podkapitoly.

PRÁVA	PRINCIPY
Čl. 14 – právo na vzdělání	Čl. 25 – práva starších osob
Čl. 15 – právo svobodné volby povolání a právo pracovat	Čl. 26 – začlenění osob se zdravotním postižením
Čl. 23 – rovnost žen a mužů	Čl. 34 – sociální zabezpečení a sociální pomoc
Čl. 27 – právo pracovníka na informování a na projednávání v podniku	Čl. 36 – přístup ke službám obecného hospodářského zájmu
Čl. 28 - právo pracovníka na vyjednávání a akce	Čl. 38 – ochrana spotřebitele
Čl. 29 – právo na přístup ke službám zaměstnanosti	
Čl. 30 – ochrana v případě neoprávněného propuštění	
Čl. 31 – slušné a spravedlivé pracovní podmínky	
Čl. 32 – zákaz dětské práce a ochrana mladých lidí	
Čl. 33 – rodinný a pracovní život	
Čl. 35 – ochrana zdraví	

Tab. 1 Rozdělení práv a principů

Tento výčet zde uvádím také proto, že se odlišuje od dělení základních práv známého z ústavního práva ČR, kde jsou sociální záruky zakotveny jiným způsobem. U sociálních práv jsou sice dodržovány základní principy jejich vynutitelnosti, nicméně u většiny z nich nejsou ústavním zákonem dány podmínky, z nichž by měla vycházet úprava obyčejného zákona. Článek 41 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ČR pak omezuje jejich aplikovatelnost

tím, že těchto práv se lze „domáhat pouze v mezích zákonů, které je provádějí“. Na tomto místě pak vyvstává paradox, zda může být tento zákon označen za protiústavní v rozporu s Listinou, resp. s jejími ustanoveními zakotvujícími daná sociální práva. Pro zmírnění tohoto paradoxu zavedl Ústavní soud alternativní metodologii přezkumu ústavnosti, tzv. test racionality, který je tedy právě u některých sociálních práv používán. Při tomto testu soud nejprve vymezí základní obsah daného sociálního práva a určí, zda zkoumaná úprava do něj zasahuje. Pokud ano, použije soud test proporcionality, kdy zkoumá odůvodnění tohoto zásahu, pokud ne, aplikuje tzv. měkký test racionality zkoumající, zda úprava sleduje legitimní cíl a zda prostředky použité k dosažení tohoto cíle jsou racionální. Tomuto přezkumu zásahu do sociálních práv jsou však vyčítány mnohé nedostatky, zejména nedodržování postupů testu racionality či nejasnost ohledně přísnosti testu.¹⁰⁵

3.5.2 LZP EU a protokol č. 30

I přes dosažení oslabení působnosti Listiny v oblasti hospodářských a sociálních práv prostřednictvím horizontálních ustanovení a Explanations, usilovala Velká Británie o další obdobné kroky. V roce 2007 pak VB dosáhla vytvoření Protokolu o Uplatňování Charty základních práv Evropské unie v Polsku a Spojeném království (dále jen Protokol č. 30), ke kterému se původně mělo připojit i Irsko, to však od svého záměru upustilo.¹⁰⁶

Důvodů tohoto postoje VB existuje hned několik, tím zastřešujícím je zřejmě celkový postoj Spojeného království k evropské integraci – určitý skepticismus se projevil vyjednáváním různých výjimek například neúčast země na schengenském prostoru či přijetí eura. VB je také velmi citlivá na svou sociální politiku, což bylo hlavní příčinou negativního stanoviska vůči právně závaznému katalogu lidských práv obsahujícímu i práva hospodářská a sociální. Právě v této oblasti usiluje VB o zachování co nejvyšší míry suverenity státu, což má spojitost s anglosaským systémem práva a absencí psané ústavy. To vše vedlo VB ke sjednání výjimky v podobě Protokolu č. 30 jako pojistku proti příliš extenzivnímu výkladu sociálních práv nacházejících se v Listině Soudním dvorem EU.¹⁰⁷

V případě Polska se jednalo spíše o morální otázky, zejména ve spojitosti s pojmem rodina, kterou podle LZP EU partnerství osob homosexuální orientace. Polská vláda tvrdila, že

---

¹⁰⁵ ANTOŠ, Marek. Judikatura Ústavního soudu k sociálním právům: Nikoliv nutně nejlepší, nevhodnější, nejúčinnější či nejmoudřejší. *Jurisprudence*, 2014, roč. 23, č. 6, s. 3-14.

¹⁰⁶ ŠÍŠKOVÁ, Naděžda. In GERLOCH, Aleš, ŠTURMA, Pavel a kol. *Ochrana základních práv v proměnách, práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium, 2011, s. 447.

¹⁰⁷ BONČKOVÁ, Helena, SMEKAL, Hubert. Fragmentace společných hodnot? Výjimky z Listiny základních práv Evropské unie. *Současná Evropa*, 2010, č. 2, s. 66-68.

postoj země není spjat s otázkou sociálních práv, někteří členové vlády však poukazovali na ustanovení Listiny mající vliv na změnu pracovních a platebních podmínek, která by měla významný dopad právě na oblasti sociální. Stejně jako v případě Velké Británie se však spíše než o výjimku jedná o interpretační instrument.¹⁰⁸ Čl. 2 Protokolu tedy říká, že „*nic v Hlavě IV. Listiny nevytváří soudně vymahatelná práva platná v Polsku nebo Velké Británii s výjimkou práv stanovených v národním právu těchto zemí*“.¹⁰⁹

V rámci ratifikačního procesu Lisabonské smlouvy v souvislosti s Listinou se jako problematická země ukázala i ČR, jejíž tehdejší euroskeptický prezident Václav Klaus taktéž usiloval o výjimku právě z Listiny. Svůj postoj obhajoval názorem, že LZP EU může zapříčinit znovuotevření otázky poválečného uspořádání Československa vůči sudetským Němcům. V době švédského předsednictví tak byla pro ČR republiku vyjednána možnost k Protokolu č. 30 přistoupit a to v momentě další přístupové smlouvy.¹¹⁰ V roce 2014 však ČR po změně vlády vyjádřila zájem výjimku odebrat, v květnu téhož roku pak byla Radou EU oficiálně zrušena¹¹¹, což je dle mého názoru výrazem opětovného nástupu evropského optimismu v ČR odrážející náladu politické scény.

3.6 Dopady Listiny základních práv EU a perspektivy budoucího vývoje

LZP EU získala právní závaznost až v roce 2007, nicméně již v roce 2000, kdy byla slavnostně vyhlášena v Nice, však měla velký přínos v oblasti lidských práv na poli EU. Vytvořila ucelený přehled judikatury ESD a přiblížila tak základní práva občanům, čímž dochází k plnění tzv. *zásady transparentnosti práva*.¹¹²

V České republice došlo ve spojitosti s LZP EU k přijetí tzv. antidiskriminačního zákona, který se zabývá právem osob na rovné zacházení a prostředky k jeho ochraně. V oblasti sociálních práv do jeho působnosti spadá např. právo na zaměstnání, sociální zabezpečení, přístup

---

¹⁰⁸ BONČKOVÁ, Helena, SMEKAL, Hubert. Fragmentace společných hodnot? Výjimky z Listiny základních práv Evropské unie. *Současná Evropa*, 2010, č. 2, s. 69-71.

¹⁰⁹ Protocol on the Application of the Charter of Fundamental Rights of the European Union to Poland and to the United Kingdom. *Official Journal of the European Union*, C 306, 17. prosince 2007, s. 157.

¹¹⁰ ŠÍŠKOVÁ, Naděžda. In GERLOCH, Aleš, ŠTURMA, Pavel a kol. *Ochrana základních práv v proměnách, práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium, 2011, s. 448.

¹¹¹ Council of the European Union. *Press Release: 3313th Council meeting*. [online]. consilium.europa.eu, 13. května 2014. [cit. 22. února 2015]. Dostupné na: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/142581.pdf>.

¹¹² GRYGAR, Jiří. *Ochrana základních práv v Evropské unii*. 1. vydání. Praha: IFEC, 2001, s. 104-108.

ke vzdělání a další.¹¹³, což je jeden z dopadů přiznání právní závaznosti LZP EU na vnitrostátní právo ČR.

Ohledně budoucího vývoje LZP EU uvádí Naděžda Šišková tolik, že pro naplnění původního významu, tedy představení uceleného a i pro laickou veřejnost srozumitelného katalogu lidských práv, bude nezbytné ustanovení Listiny objasnit a zjednodušit. Dalšími kroky by pak mělo být *odstranění Protokolu č. 30, zmírnění horizontálních ustanovení a vytvoření efektivního kontrolního mechanismu*.¹¹⁴ Pro oblast sociálních práv by zrušení Protokolu č. 30 znamenalo odstranění oslabujícího účinku v dotčených zemích.

Zařazení sociálních práv je obecně vnímáno jako pozitivní krok směřující k vytvoření sociálního hospodářství EU. Nicméně tak došlo ke vzniku určitých obtíží pro EU a její instituce, zejména soudy. Tyto pak mohou být rozděleny do tří skupin:

- nárůst počtu zdrojů sociálních práv na evropské, mezinárodní i vnitrostátní úrovni a jejich vzájemná interakce
- zvyšující se počet sporů mezi jednotlivci (starší vs. mladší pracovníci, zaměstnaní vs. nezaměstnaní)
- konflikt mezi jednotlivými politikami EU¹¹⁵

Hlavním vodítkem pro další vývoj Evropské unie v této oblasti nepochybně je a bude Soudní dvůr EU, který již v roce 2009 rozhodoval o rozporu aktu sekundárního práva s LZP EU ve věci *Volker and Schecke*.¹¹⁶ Pozici ESD při výkladu a aplikaci LZP EU se podrobně věnuji v následující kapitole, která se zabývá rozhodováním ESD v době před a po Listině základních práv EU.

---

¹¹³ PAVLÍČEK, Václav. In GERLOCH, Aleš, ŠTURMA, Pavel a kol. *Ochrana základních práv v proměnách , práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium, 2011, s. 299.

¹¹⁴ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. In GERLOCH, Aleš, ŠTURMA, Pavel a kol. *Ochrana základních práv ...*, s. 452-453.

¹¹⁵ BARNARD, Catherine. In VRIES, Alexandr de. *The Protection of Fundamental Rights in the EU After Lisbon*. Oxford: Hart Publishing, 2013, s. 37-38.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 57.

4 Listina základních práv EU a rozhodování ESD v oblasti hospodářských a sociálních práv

V závěrečné kapitole své práce se zaměřím na fungování Soudního dvora EU, který je bezesporu hlavní institucí EU ovlivňující interpretaci a aplikaci Listiny základních práv EU v samotných členských státech. Krátce se zaměřím na vývoj doktríny základních lidských práv v judikatuře SD, resp. na roli hospodářských a sociálních práv při její tvorbě, přičemž zmíním judikáty, které nějakým způsobem představovaly průlom v oblasti hospodářských a sociálních práv v rámci práva EU. V další části se pak budu zabývat judikaturou SD v souvislosti s LZP EU, resp. se pokusím nalézt adekvátní příklady vlivu Listiny na rozhodování soudů. Přestože Listina je právně závazným dokumentem teprve od roku 2009, již od roku 2000, kdy byla slavnostně vyhlášena, na ni ve svých rozsudcích SD hojně poukazuje. Není tedy na místě popisovat desítky či stovky rozhodnutí soudů, spíše budu odkaz Listiny demonstrovat na určitých příkladech z daných oblastí práv, jež jsou Listinou zakotveny.

V této části se také budu zabývat změnami, které vynucování práv zakotvených v Listině zaznamenalo v souvislosti s Lisabonskou smlouvou, zejména v oblasti procesní a institucionální. V neposlední řadě považuji na tomto místě za podstatné také zmínit výkladová a aplikační pravidla a jejich omezení, která se nachází přímo v samotné Listině a jimiž se ESD při svém rozhodování musí řídit.

4.1 Základy hospodářských a sociálních práv v judikatuře ESD

Stejně jako v případě tvorby doktríny lidských práv jako součásti obecných zásad právních, se i v oblasti hospodářských a sociálních práv ESD inspiroval v různých aktech obsahujících lidská práva a odkazoval na ně v rámci svých judikátů. Prvními takovými zdroji byly například ESCH v případě *Defrenne v. Sabena* nebo Konvence 111 Mezinárodní organizace práce.¹¹⁷ Vybrané významné judikáty zmíním v rámci této podkapitoly jako zdroje, z nichž bylo při vytváření samotné Listiny čerpáno.

V procesu vytváření samotné doktríny lidských práv hraje důležitou roli v oblasti hospodářských a sociálních práv rozsudek *Nold*¹¹⁸, který se zabývá mezemi lidských práv a je spjat s právem na výkon povolání, které je v Listině upraveno v čl. 15 Hlavy II. Pan Nold byl

---

¹¹⁷ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. Vývoj doktríny základních práv v judikatuře Evropského soudního dvora. *Právník*, 2003, roč. 142, č. 4, s. 349.

¹¹⁸ ESD: Rozsudek ze dne 14. května 1974, *Nold KG v. Komise*, C-4/73, SbSD 1974, s. 491.

na základě sloučení dvou uhelných společností, resp. změně podmínek obchodu, vyloučen z přímé dodávky uhlí, což dle jeho tvrzení narušovalo rozvoj jeho podnikatelských aktivit. V této době se již Soudní dvůr zabýval lidskými právy a při svém rozhodování vycházel zejména z mezinárodněprávních dokumentů týkajících se lidských práv a taktéž z ústavních tradic členských zemí v tomto případě chránící svobodu práce, obchodu a výkonu povolání. Tyto svobody však nejsou uplatňovány absolutně, musí být zohledněna *sociální funkce chráněných právních statků a činnosti*¹¹⁹, Soudní dvůr tak žalobci nevyhověl. Rozsudek je však příkladem rozvoje práva EU při aplikačním působení ESD.¹²⁰

Bezesporu zásadní judikát *Defrenne v. Sabena*¹²¹ zavádí princip stejné odměny za stejnou práci pro muže i ženy, tedy zakazuje diskriminaci na základě pohlaví, a to na základě čl. 119 Smlouvy o založení EHS (čl. 141 SES). Jedná se o první případ, kdy ESD rozhodoval o nerovném zacházení se ženami. V tomto případě se paní Defrenne dovolávala svého práva na rovnou odměnu s odkazem na zmiňovaný článek Smlouvy před belgickým soudem, který předložil otázku k ESD, zda tento článek vykazuje přímý účinek. ESD tento závěr potvrdil a položil tak velmi podstatný základ k dalšímu vývoji evropského práva v této oblasti¹²², přičemž tak dochází k potvrzení uznávání lidských práv jako součást obecných zásad právních. Tento princip byl podrobněji rozpracován následujícími rozhodnutími ESD a v LZP EU jej nalezneme zakotven v čl. 23 – rovnost žen a mužů, který se taktéž vztahuje na oblast práce a zaměstnání.

Rozhodnutí Defrenne představuje základ pro velké množství dalších judikátů na poli ESD, jedním z nich je i rozsudek *Razzouk*¹²³, týkající se rovného postavení mužů a žen ve vnitrostátním pracovním právu a zkoumá možnost obrácené diskriminace, přesněji upřednostňování žen v pracovních postupech před muži na základě vnitrostátní úpravy zastoupení jednotlivých pohlaví. Soud zkoumal slučitelnost takové úpravy s unijním právem a dospěl k závěru, že toto ustanovení v rozporu není vzhledem k tomu, že slouží ke zmírnění nevýhodného postavení žen na trhu práce.¹²⁴

---

¹¹⁹ TICHÝ, Luboš a kol. *Dokumenty ke studiu evropského práva*. 3. přepracované vydání. Linde Praha: 2006, s. 509-510.

¹²⁰ Tamtéž, s. 510.

¹²¹ ESD: Rozsudek ze dne 8. dubna 1976, *Defrenne v. Sabena*, C-43/75, SbSD 1976, s. 455.

¹²² MPSV ČR. *Výběr judikátů Soudního dvora Evropských společenství o rovných příležitostech mužů a žen*. 2. upravené vydání. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2005, s. 10.

¹²³ ESD: Rozsudek ze dne 17. října 1995, *M. Razzouk v. SRN*, C-72/94, SbSD 1995, s. 205.

¹²⁴ TICHÝ, Luboš a kol. *Dokumenty ke studiu ...*, s. 816-818.

Podobná problematika je řešena i v případě *Stoeckel*¹²⁵, který se opět zabývá sociální ochranou žen v rámci pracovního procesu, resp. otázky zákazu noční práce žen, který se zakládá na sociálním zohlednění náročného postavení žen coby slabšího pohlaví ve společnosti. Soudní dvůr pak v rámci tohoto rozsudku stanovil, že zvláštní ochranu je nutno poskytovat ženám s ohledem na jejich zdravotní stav, tzn. zejména těhotným a ženám na mateřské dovolené.¹²⁶

Za zmínku představující významný krok ve vývoji práv v této oblasti stojí také případ *Johnston*¹²⁷ týkající se zákazu diskriminace na základě pohlaví co do přístupu k zaměstnání, v němž byla zakotvena efektivní soudní ochrana jako základ komunitárního práva.¹²⁸

Je zřejmé, že rozsudků zabývajících se sociálními (i hospodářskými) právy je celá řada a z toho důvodu na tomto zmiňuji pouze ty, jež jsou s odkazem na použitou literaturu považovány za ty průlomové. Kromě těch, které se zabývají zákazem diskriminace z důvodu pohlaví ať už ve vztahu přístupu k zaměstnání, otázce odměňování či odchodu pracovníků do důchodu, tvoří další skupiny judikáty zabývající se například zákazem diskriminace osob se zdravotním postižením nebo na základě sexuální orientace.¹²⁹ Tyto rozsudky pak představují jakýsi „odrazový můstek“ pro další obdobné případy, jejichž vliv se následně promítl i do práv zakotvených v LZP EU.

4.2 Vymáhání práv zakotvených v Listině

V této podkapitole se budu stručně zabývat procesem vymáhání sociálních práv v souvislosti se samotnou Listinou, resp. jejími ustanoveními v článku 51, která upravují výklad a použití Listiny a také omezení její aplikace, která se nachází v článku 52. Co se týče Lisabonské smlouvy, ta je jednak spojena s přiznáním právní závaznosti Listiny, ale taktéž se zasadila o některé procesní a institucionální změny v oblasti vynucování práv, které budou v následujících řádcích shrnuty.

---

¹²⁵ ESD: Rozsudek ze dne 25. července 1991, *Stoeckel*, C-345/89, SbSD 1991, s. I-4047.

¹²⁶ TICHÝ, Luboš a kol. *Dokumenty ke studiu evropského práva*. 3. přepracované vydání. Linde Praha: 2006, s. 818-819.

¹²⁷ ESD: Rozsudek ze dne 15. května 1986, *Johnston v Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary*, C-222/84, SbSD 1986, s. 1651.

¹²⁸ MPSV ČR. *Výběr judikátů Soudního dvora Evropských společenství o rovných příležitostech mužů a žen*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2005, s. 19.

¹²⁹ ŠÍŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2008, s. 91.

4.2.1 Procesní změny po LS

Jak jsem již zmiňovala ve třetí kapitole, jistým nedostatkem Listiny je absence vlastního kontrolního mechanismu jako je tomu např. u EÚLP. Úloha vynucování práv zakotvených Listinou tak spočívá na bedrech ESD. Lisabonská smlouva, která se tedy nezasadila o vytvoření takového mechanismu, přinesla určité změny týkající se postavení jednotlivce v řízení před ESD, zejména požadavků nutných v případě podání žaloby na neplatnost aktu. Konkrétně se jedná o dokazování osobního dotčení fyzických či právnických osob, které ne vždy lze jednoduše prokázat. Lisabonská smlouva měla zajistit výhodnější postavení pro FO a PO tím, že požadavek individuálního dotčení nebude nutný u tzv. „regulatory acts“, v češtině „akty s obecnou působností nevyžadující další prováděcí opatření“, avšak pouze nelegislativní povahy. Ve skutečnosti tak LS příliš omezení plynoucí pro jednotlivce v tomto kontextu neuvolnila.¹³⁰

Pro oblast sociálních práv je nejpodstatnější jiný druh řízení, a to řízení o předběžné otázce, kdy *soudy členských zemí žádají SD o výklad ustanovení norem EU o sociálních právech ve vztahu k právu vnitrostátnímu*.¹³¹ Předběžnou otázku může vznést pouze vnitrostátní soud, jednotlivec může navrhnout položení otázky ale nikoli ji přímo položit.¹³²

4.2.2 Institucionální změny po LS

V rámci Lisabonské smlouvy došlo také k institucionálním změnám, které se více či méně dotkly jednotlivých orgánů a institucí EU. Co se týče soudního systému, změny se na první pohled nezdají příliš markantní, nicméně drobné procesní změny ve spojitosti s právně závazným lidskoprávním katalogem mohou vést v dlouhodobém horizontu ke zlepšení *ochrany občanů EU před protiprávními unijními zásahy*.¹³³

4.2.3 Použití a výklad Listiny

Při aplikaci LZP EU musí ESD vycházet z obecných ustanovení upravujících výklad a použití Listiny, které se nachází v Hlavě VII. V čl. 51 odst. 1 je řečeno, že *„ustanovení této listiny jsou určena orgánům, institucím a jiným subjektům Unie, a dále členským státům, vý-*

---

¹³⁰ ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha: Leges, 2012, s. 42-46.

¹³¹ TOMEŠ, Igor, KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 252.

¹³² ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Lisabonská smlouva...*, s. 43.

¹³³ ŠLOSARČÍK, Ivo, KASÁKOVÁ, Zuzana. *Instituce Evropské unie a Lisabonská smlouva*. 1. vydání. Praha: Grada, 2013, s. 220-221.

*hradně pokud aplikují právo Unie*¹³⁴. Z toho tedy vyplývá, že Listina se nevztahuje na případy, kdy je aplikováno výhradně vnitrostátní právo členského státu. V druhém odstavci téhož článku je stanoveno, že působnost ani pravomoci Unie nejsou rozšiřovány nad úroveň stanovenou Smlouvami.¹³⁵

V čl. 52 jsou vymezeny podmínky omezení výkonu práv a svobod garantovaných v Listině. Dále se článek zabývá vztahem Listiny a Smluv, Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a také ústavních tradic, které členské státy ctí společně a taktéž ukládá, aby unijní i vnitrostátní soudy opíraly výklad Listiny o tzv. Vysvětlení, o nichž již byla řeč výše.¹³⁶

4.3 Judikatura ESD v souvislosti s LZP EU

V této části se budu věnovat vlivu Listiny základních práv EU na rozhodování Evropského soudního dvora. Přiznáním právní závaznosti Listiny vznikl nový zdroj práva, na který může ESD ve svých judikátech odkazovat. Zda a s jakým dopadem na ni bylo poukazováno i v době, kdy byla platná pouze ve formě nezávazné deklarace, bude taktéž zkoumáno v textu kapitoly.

Nejprve se budu zabývat oblastí stanovisek generálních advokátů působících v systému ESD, jejichž názory jsou mnohdy velmi inspirativní co do samotného rozhodnutí Soudního dvora. V oblasti ochrany před diskriminací je taktéž na Listinu odkazováno Soudním dvorem, často se tak stane v rámci řízení o předběžné otázce, v nichž se po přijetí Listiny řešily spory ohledně interpretace tohoto nového pramenu.¹³⁷ V poslední části pak zmíním ještě některá další rozhodnutí, která jsou ustanoveními Listiny ovlivněna.

4.3.1 Stanoviska generálních advokátů

Ještě před tím, než ESD začal přímo odkazovat na jednotlivá ustanovení Listiny, objevovaly se odkazy na LZP EU ve stanoviscích generálních advokátů působících v rámci ESD. Mezi tato můžeme zařadit například stanovisko GA Mengozziho z 23. května 2007 ve věci C-

---

¹³⁴ Evropská unie. *Konsolidované znění Smluv – Listina základních práv*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2010, s. 402.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž, s. 402-403.

¹³⁷ FOREJTOVÁ, Monika. *Judikatura soudů Evropské unie a Rady Evropy ve věcech zákazu diskriminace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 117.

341/05 *Laval un Partneri*¹³⁸, týkající se svobody usazování, volného pohybu služeb a sociálních ustanovení. Ten se mj. vyjadřuje k možnosti přistoupení ke kolektivní smlouvě v odvětví stavebnictví a odkazuje zde na čl. 28 Listiny – právo na kolektivní vyjednávání a akce a jeho možná omezení na základě čl. 52 odst. 1. Tento názor byl vydán ještě v době, kdy Listina nebyla právně závazným dokumentem, nicméně již tehdy na ni bylo odkazováno jako významný inspirační zdroj při rozhodování ESD.

Stejný generální advokát se zabýval ve stanovisku z 16. července 2009 ve věci C-323/08 *Rodríguez Mayor and Others*,¹³⁹ kdy Tribunál předložil Soudnímu dvoru mj. otázku týkající se výkladu čl. 30 Listiny a ustanovení Komunitární charty v případě ukončení pracovního poměru v důsledku smrti zaměstnavatele a v souvislosti s odpovídající španělskou právní úpravou hromadného propouštění. Zajímavé je postavení Spojeného království, které poukazuje na fakt, že Listina nemá právní závaznost a proto ji nelze porušit. Z toho samého důvodu se Komise vyjádřila, že není nutno předběžnou otázku ohledně výkladu dotčeného článku odpovídat. Mengozzi tedy ve svém stanovisku navrhl objasnění významu čl. 30 Listiny a Komunitární charty co do postupů v případě hromadného propouštění.

Z novějších případů, ke kterým generální advokát Mengozzi podával stanovisko, můžu zmínit například C-316/13 *Fenoll*,¹⁴⁰ v rámci kterého byla Soudnímu dvoru předložena předběžná otázka spjatá s právem na placenou dovolenou, resp. možností dovolat se tohoto práva osobou se zdravotním postižením přijatou na základě tohoto postižení do zvláštního zařízení poskytujícího i pracovní činnosti. Vzhledem k tomu, že v projednávaném případě vznikl nárok na dovolenou v době, kdy ještě Listina nebyla právně závaznou, by přímý odkaz na dané ustanovení (čl. 31 odst. 2) znamenal jeho zpětný horizontální přímý účinek, Listina však může sloužit jako zdroj výkladu.

---

¹³⁸ Soudní dvůr: Stanovisko generálního advokáta ze dne 18. prosince 2007, *Laval un Partneri*, C-341/05, SbSD 2007, s. I-11767, bod 76. Dostupné na:

<<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=62532&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=39902>>.

¹³⁹ Soudní dvůr: Stanovisko generálního advokáta ze dne 10. prosince 2009, *Rodríguez Mayor and Others*, C-323/08, bod 91. Dostupné na:

<<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=76320&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=39902>>.

¹⁴⁰ Soudní dvůr: Stanovisko generálního advokáta ze dne 12. června 2014, *Fenoll*, C-316/13, body 16 a 51. Dostupné na:

<<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=153601&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=39902>>.

Článek 35 Listiny je taktéž odkazován ve stanoviscích generálních advokátů, např. ve věci C-268/13 Petru¹⁴¹ nebo ve věci C-358/13 D. and G.¹⁴² První případ se zabývá uplatňováním systému sociálního zabezpečení zaměstnaných osob, OSVČ a jejich rodinných příslušníků, konkrétně jde o žádost na úhradu nákladů rumunské občanky Eleny Petru, která podstoupila chirurgický zákrok v Německu a to z důvodu nedostatečné vybavenosti nemocnice v Rumunsku, kam byla odeslána. Jak paní Petru, tak Evropská komise ve své argumentaci na čl. 35 odkazuje, podle paní Petru zakládá nárok na úhradu nákladů, podle EK je pak nutné prozkoumat konkrétní souvislosti daného případu. Druhý případ se týká označování léčivých přípravků, resp. možnosti použití tohoto označení pro kombinaci látek vyvolávající obdobný stav jako při užití konopí. Podle GA Bota na základě čl. 35 Listiny a také čl. 168 SFEU však označení „léčivé výrobky“ nelze použít na látky spojené s danými zdravotními riziky.

4.3.2 Řízení o předběžné otázce

Řízení o předběžné otázce (taktéž prejudiciální řízení) je jedním z druhů nepřímých žalob, které Soudní dvůr v rámci své činnosti rozhoduje. Hlavním významem tohoto druhu řízení je vymezení směrů aplikace a interpretace konkrétních ustanovení, v mém případě se tedy zaměřím na prejudiciální řízení spojená s články z Hlavy IV. LZP EU.

Do této kategorie spadá rozsudek Soudního dvora *Association de médiation sociale*¹⁴³, který se zabýval výkladem článku 27 LZP EU – právo pracovníka na informování a na projednávání v podniku, a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/14/ES, kterou se stanoví obecný rámec pro informování zaměstnanců a projednávání se zaměstnanci v Evropském společenství. V rámci sporu byla Soudnímu dvoru předložena mj. následující předběžná otázka: „*Může být základní právo pracovníka na informování a na projednávání zakotvené v článku 27 [Listiny], jak je upraveno v ustanoveních směrnice [2002/14], uplatňováno ve sporu mezi jednotlivci za účelem ověření slučitelnosti vnitrostátního opatření provádějícího [tuto] směrnici [s unijním právem]?*“¹⁴⁴ Přestože státy mají při dosahování cílů sociální politi-

---

¹⁴¹ Soudní dvůr: Stanovisko generálního advokáta ze dne 9. října 2014, *Petru*, C-268/13, body 12 a 14.

Dostupné na:

<<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=153881&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=39902>>.

¹⁴² Soudní dvůr: Stanovisko generálního advokáta ze dne 10. července 2014, *Markus D.*, C-358/13, bod 47.

Dostupné na:

<<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=153605&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=39902>>.

¹⁴³ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 15. ledna 2014, *Association de médiation sociale*, C-176/12. Dostupné na:

<<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62012CJ0176&lang1=en&type=TXT&ancre=>>.

¹⁴⁴ Tamtéž, bod 22.

ky vcelku široký prostor pro uvážení, nemohou vnitrostátní úpravu vykládat tak, aby došlo k neplnění zásad práva EU. Již v samotném článku 27 (v případech a za podmínek, které stanoví právo Unie a vnitrostátní právní předpisy a zvyklosti¹⁴⁵) je však řečeno, že pro dosažení plného účinku musí být upřesněn vnitrostátním nebo unijním právem, proto soud rozhodl takto: Článek 27 LZZ EU musí být samostatně nebo ve spojení s ustanoveními směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/14/ES ... vykládán v tom smyslu, že ukáže-li se, že vnitrostátní ustanovení provádějící tuto směrnici ... neslučitelné s unijním právem, nelze se tohoto článku Listiny dovolávat ve sporu mezi jednotlivci s cílem, aby uvedené vnitrostátní ustanovení nebylo použito.¹⁴⁶ Význam tohoto judikátu spočívá v určení, zda se v případě článku 27 LZZ EU jedná o právo či zásadu (dle čl. 52 odst. 5). Vzhledem k tomu, že ustanovení nezakládá konkrétní právní situaci, která ovlivňuje postavení jednotlivce, ale musí být upřesněno další právní úpravou, jedná se tedy o zásadu. Na tento judikát pak odkazují další případy, jako příklad lze uvést rozhodnutí *Glatzel*.¹⁴⁷

Výklad čl. 28 je řešen v souvislosti s rozsudkem *Österreichischer Gewerkschaftsbund*¹⁴⁸, resp. žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce v rámci sporu mezi rakouským odborovým svazem a sdružením rakouských bank a bankéřů ohledně příspěvku na vyživované dítě poskytovaného na základě kolektivní smlouvy pro zaměstnance bank a bankéře. Soudu byly předloženy celkem tři otázky, z nichž první byla formulována následovně: „Je zásada „poměrným dílem“ podle ustanovení 4 odst. 2 [rámcové dohody o částečném pracovním úvazku] použitelná (jakožto vhodná) na základě povahy této dávky na příspěvek na vyživované dítě upravený v kolektivní smlouvě, jedná-li se v případě tohoto příspěvku o sociální dávku poskytovanou zaměstnavatelem k částečnému vyrovnání finančních vyživovacích povinností rodičů vůči dítěti, za které se příspěvek pobírá?“¹⁴⁹ Pokud by soud odpověděl záporně, zabýval by se otázkou zda „má být článek 28 Listiny základních práv vykládán tak, že v systému pracovního práva, ... je v případě neplatnosti pouze jedné detailní úpravy (porušující zákaz diskriminace dle unijního práva) v kolektivní smlouvě stíženo sankcí

---

¹⁴⁵ Evropská unie. *Konsolidované znění Smluv – Listina základních práv*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2010, s. 397.

¹⁴⁶ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 15. ledna 2014, *Association de médiation sociale*, C-176/12. Dostupné na: <<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62012CJ0176&lang1=en&type=TEXT&ancre=>>>.

¹⁴⁷ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 22. května 2014, *Glatzel*, C-356/12, bod 78. Dostupné na: <<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62012CJ0356&lang1=en&type=TEXT&ancre=>>>.

¹⁴⁸ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 5. listopadu 2014, *Österreichischer Gewerkschaftsbund*, C-476/12. Dostupné na:

<<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62012CJ0476&lang1=en&lang2=CS&type=TEXT&ancre=>>>.

¹⁴⁹ Tamtéž, bod 11.

neplatnosti celé ustanovení dotčené kolektivní smlouvy k této oblasti úpravy“.¹⁵⁰ Vzhledem ke kladné odpovědi na první otázku se však nakonec soud v tomto řízení výkladem čl. 28 nezbýval.

Co se týče článku 30 Listiny – ochrana v případě neoprávněného propuštění, byla Soudnímu dvoru předložena předběžná otázka v rámci nedávno proběhlého řízení *Nisttahuz Poclava*¹⁵¹, kdy v původním sporu paní Poclava pracovala pro španělského zaměstnavatele, který ji ve zkušební době propustil na základě smlouvy na dobu neurčitou na podporu podnikatelů. Znění otázky bylo následovné: „*Je vnitrostátní právní úprava, která v případě pracovní smlouvy na dobu neurčitou na podporu podnikatelů stanoví roční zkušební dobu, v níž je možné smlouvu kdykoliv ukončit, v rozporu s unijním právem a je slučitelná se základním právem garantovaným článkem 30 Listiny?*“¹⁵² Pro nedostatek pravomoci však Soudní dvůr na tuto ani ostatní předložené otázky neodpověděl.

Také článek 31 odst. 2 Listiny se již stal předmětem výkladu Soudního dvora, když v rámci řízení *Heimann and Toltschin*¹⁵³ týkajícího se uplatňování nároku za nevyčerpanou placenou dovolenou, byla soudu položena otázka zda „*je třeba čl. 31 odst. 2 Listiny vykládat v tom smyslu, že brání právním předpisům nebo zvyklostem, na základě nichž je v případě snížení počtu pracovních dní v týdnu z důvodu legitimního uplatnění zkrácené pracovní doby nárok pracovníka na placenou dovolenou omezen poměrně, ...pracovník získá pouze proporcionálně omezený nárok na dovolenou?*“¹⁵⁴ Soud ve svém rozhodování čteně odkazoval na svou předchozí judikaturu, podle které každý pracovník má nárok na placenou dovolenou, což je také jedna ze sociálních zásad zakotvená v LZP EU. SD posuzoval, jak se liší pracovník se zkráceným úvazkem a pracovník, který si dovolenou nemohl vzít kvůli své nemoci. Soud také poukázal na pravidlo výpočtu „poměrným dílem“, které se lze použít u pracovníků na zkrácený úvazek. Rozhodl tedy, že čl. 31 odst. 2 Listiny musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání takovým vnitrostátním právním předpisům nebo zvyklostem, podle kterých je nárok na placenou dovolenou pracovníka se zkráceným úvazkem počítán dle pravidla „poměrného dílu“.

---

¹⁵⁰ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 5. listopadu 2014, *Österreichischer Gewerkschaftsbund v. Verband Österreichischer Banken und Bankiers*, C-476/12, bod 11. Dostupné na:

<<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62012CJ0476&lang1=en&lang2=CS&type=TEXT&ancre=>>.

¹⁵¹ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 5. února 2015, *Nisttahuz Poclava*, C-117/14. Dostupné na:

<<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62014CJ0117&lang1=en&lang2=CS&type=TEXT&ancre=>>.

¹⁵² Tamtéž, bod 26.

¹⁵³ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 8. listopadu 2012, *Alexander Heimann (C-229/11) and Konstantin Toltschin (C-230/11) v Kaiser GmbH*, C-229/11, C-230/11. Dostupné na:

<<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62011CJ0229&lang1=en&lang2=CS&type=TEXT&ancre=>>.

¹⁵⁴ Tamtéž, bod 19.

V judikátu *Kamberaj*¹⁵⁵ byla soudu předložena předběžná otázka vztahující se k článku 34 Listiny, konkrétně ke slučitelnosti vnitrostátních podmínek pro přiznání nároku na příspěvek na bydlení pro občany nečlenských zemí právě se zmíněným ustanovením Listiny. Vzhledem k hypotetickému charakteru otázky, která se nevztahovala k předmětu sporu ani realitě, SD označil tuto otázku za nepřipustnou.

4.3.3 Další judikáty

V této sekci budou zmíněny některé judikáty, které v rámci svých částí odkazují na konkrétní články Listiny, popř. vychází z rozsudků, které se články Listiny již zabývaly například v rámci řízení o předběžné otázce rozhodovaných Soudním dvorem. Důraz je kladen na rozhodnutí, která byla judikována až poté, co Listina získala právní závaznost.

Mezi taková rozhodnutí řadím rozsudek ve věci *Evropská komise v. Spolková republika Německo*¹⁵⁶, který se zabývá žalobou pro nesplnění povinnosti státem týkající se uzavírání smluv starobního pojištění bez vyhlášení veřejné zakázky. V tomto rozsudku ESD přímo odkazuje na jednotlivé dokumenty zahrnující odpovídající sociální práva, konkrétně právo kolektivního vyjednávání. Krom Evropské sociální charty a Komunitární charty výslovně odkazuje taktéž na článek 28 Listiny a z něj vyplývající souvislosti.

Zajímavý je také rozsudek *RX-II - Réexamen Commission v Strack*¹⁵⁷, kde Soudní dvůr vystupuje jako soud pro přezkum rozhodnutí Tribunálu ve věci T 268/11 P z 8. listopadu 2012 zabývající se nárokem na placenou dovolenou v souvislosti se služebním řádem úředníků EU. SD zde přezkoumává, zda Tribunál nenarušuje jednotu a soulad unijního práva tím, že své rozhodnutí o kasačním opravném prostředku vyložil v rozporu s nárokem na placenou dovolenou za kalendářní rok jakožto zásadou sociálního práva Unie, jež má svůj základ i v Listině, přesněji je to čl. 31 odst. 2. SD rozhodl, že takové jednání je pro integritu unijního práva ohrožující a proto rozsudek Tribunálu zrušil a kasační opravný prostředek proti rozhodnutí Soudu pro veřejnou službu byl zamítnut.

Také ochrana spotřebitele, která je v Listině zakotvena v článku 38 se již několikrát objevila v judikatuře ESD, za zmínku stojí nedávný rozsudek Tribunálu v případě *Spain*

---

¹⁵⁵ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 24. dubna 2012, *Kamberaj*, C-571/10. Dostupné na:

<<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62010CJ0571&lang1=en&lang2=CS&type=TXT&ancre=>>.

¹⁵⁶ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 15. července 2010, *Evropská komise v. Spolková republika Německo*, C-271/08, SbSD 2010, s. I-07091, body 37, 38 a 43.

¹⁵⁷ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 19. září 2013, *Evropská komise proti Guido Strack*, C-579/12, bod 2. Dostupné na:

<<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62012CJ0579&lang1=en&lang2=CS&type=TXT&ancre=>>.

v *Commission*,¹⁵⁸ kde se soud zabývá pravidly obchodu a produkce zemědělských výrobků vycházejícími z nařízení Rady č. 1234/2007. I zde je odkazováno na odpovídající ustanovení Listiny ve smyslu, že vysoká ochrana spotřebitele nerozlišuje mezi spotřebiteli Unie a mimo ni a nelze tedy označovat pouze výrobky určené pro spotřebitele z Unie, v tomto případě uvádět informaci o posklizňovém ošetření citrusových plodů.

---

¹⁵⁸ Tribunál: Rozsudek ze dne 13. listopadu 2014, *Kingdom of Spain v European Commission*, T-481/11, bod 187. Dostupné na:
<<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62011TJ0481&lang1=en&lang2=CS&type=TXT&ancre=>>.

ZÁVĚR

Hospodářská a sociální práva jsou nedílnou součástí lidských práv, na základě generačního rozdělení tvoří druhou popř. třetí generaci podle kritéria dělení. Vyznačují se však určitými odlišnostmi od práv občanských a politických. Tou nejvýznamnější je fakt, že zatímco občanská a politická práva jsou bezpochyby považována za univerzální, u hospodářských a sociálních práv se názory odborníků rozcházejí co do rozsahu těchto práv a míry jejich ochrany, která by měla být člověku státem garantována. Dále se u těchto práv vyskytují skupiny občanů, kterým je ochrana v této oblasti poskytována ve větší míře, ať už se jedná o mladistvé, osoby se zdravotním postižením nebo matky s dětmi. Existuje celá řada argumentů znalců práva, které podporují myšlenku, že zejména sociální práva nejsou na stejné úrovni práv s právy občanskými a politickými, stejně tak vydatně ale odpůrci této myšlenky dané argumenty kontrují. Dle mého názoru jsou hospodářská a sociální práva plnohodnotnými články lidských práv, nicméně se vyznačují specifiky, na základě kterých je složitější dosáhnout shodné úrovně jejich prosazování mezi více státy.

V rámci práva Evropské unie zprvu nebyla oblast lidských práv, tzn. ani hospodářských a sociálních, nijak upravena zejména s ohledem na původní účely vzniku Evropských společenství, mezi nimiž bychom ochranu lidských práv nenašli. Navíc paralelně vznikla organizace nazvaná Rada Evropy, která si mj. za cíl kladla právě ochranu demokracie v Evropě, s čímž je samozřejmě spjata i otázka dodržování lidských práv. Také proto vznikla na její půdě Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, jejímiž signatáři se postupně staly všechny členské země EU.

S dalším vývojem však tehdejší ES a především její soudní aparát krok za krokem začal ustupovat od počáteční nevole se ochranou lidských práv zabývat, zlom nastal v souvislosti s judikátem Stauder a následným vývojem doktríny lidských práv. Oblast sociálních práv i ochrany spotřebitele nabyla nutnosti úpravy zejména v souvislosti s jednotným vnitřním trhem, konkrétně s volným pohybem osob (pracovníků), což se do primárního práva promítlo v rámci Maastrichtské smlouvy jakožto aktem pozměňujícím zřizovací smlouvy. I následné revidující akty v podobě Amsterodamské, Nicejské a Lisabonské smlouvy vždy přinesly novinky v této sféře. Co se týče sekundárního práva, již v minulosti se touto problematikou zabývala řada směrnic a nařízení týkající se nejčastěji ekonomické činnosti osob. Další prameny pak představují vybrané lidskoprávní dokumenty jako je Evropská sociální charta či právně

nezávazná Komunitární charta, jejichž přínos může být spatřován také v tom, že posloužily jako inspirační zdroje při vytváření samotné Listiny základních práv EU.

Listina základních práv byla vyhlášena na zasedání Evropské rady v Nice v roce 2000 a to jako právně nezávazný dokument, jehož přínos spočíval zejména v katalogizaci lidských práv na úrovni Evropské unie. O dalším osudu Listiny mělo být rozhodnuto ve spojitosti se smlouvou o Ústavě pro Evropu, která však nebyla ratifikována a nikdy tedy nevstoupila v platnost. V souvislosti s Lisabonskou smlouvou pak Listina nabyla právní závaznosti a stala se součástí primárního práva. Právě hospodářská a sociální práva se však stala předmětem sporů ohledně přiznání závaznosti, největší výhrady pak měly země se specifickým sociálním systémem, tedy Velká Británie a Irsko. Nakonec v rámci dosažení určitého konsenzu mezi příznivci a odpůrci došlo k jistým oslabením této skupiny práv a to ve formě horizontálních ustanovení, tzv. Vysvětlení a Protokolu č. 30. Hlavním úkolem Listiny mělo být zpřehlednění práv pro občany Evropské unie, avšak právě dosažení tohoto cíle bývá odborníky zpochybňováno. V otázce hospodářských a sociálních práv spatřuji největší přínos v dělení Listiny podle hlav sdružujících práva podobné kategorie, nedochází tak k hierarchizaci a tedy nižšímu postavení těchto práv jako je tomu v případě jiných lidskoprávních dokumentů. Naopak nevýhodou je absence vlastního kontrolního mechanismu, který by se na Listinu vztahoval, což je dle mého názoru výzvou pro další vývoj ochrany lidských práv na úrovni EU.

Na první výzkumnou otázku položenou v úvodu práce lze dle mého názoru odpovědět kladně, tedy že zakotvení hospodářských a sociálních práv do tohoto právně závazného dokumentu přispělo k hlubší integraci členských států EU. Svou domněnku zakládám na faktu, že státy se dokázaly dohodnout v oblasti, která je pro mnohé z nich velmi citlivou. Samozřejmě je na tomto místě nutné zmínit postoj Velké Británie a Polska, které si vyjednaly výjimku v podobě Protokolu o uplatňování Listiny, není však vyloučeno, že tato bude v budoucích letech odstraněna.

Hlavní unijní institucí, která se aplikací a interpretací Listiny zabývá, je Evropský soudní dvůr, který již v minulosti sloužil jako orgán dohlížející na dodržování práva EU v oblasti sociální a hospodářské. Již od 70. let sloužila jeho rozhodnutí jako vodítka pro následující vývoj této oblasti a také se mnohá promítla do práv, jež jsou v Listině zakotvená. V souvislosti s Listinou se Soudní dvůr zabýval již několika rozhodnutími týkajícími se přímo výkladu ustanovení Listiny v rámci řízení o předběžné otázce nebo na ni ve svých rozsudcích odkazoval, jako to činí i mnozí generální advokáti. Druhá výzkumná otázka se vázala k rozhodování Evropského soudního dvora v oblasti hospodářských a sociálních práv, konkrétně

ke změnám, jež přinesla či nepřinesla. Jak jsem zjistila v kapitole čtyři, na Listinu bylo v judikatuře ESD odkazováno již v době, kdy ještě nebyla právně závazným dokumentem, což bylo v jednotlivých stanoviscích a rozsudcích náležitě zmiňováno. Po nabytí závaznosti jsou již odkazy na tento dokument zcela regulérní, nicméně se nedomnívám, že by Listina zásadním způsobem změnila rozhodování ESD v této oblasti a to ze dvou důvodů. Prvním je fakt, že většina práv v Listině zakotvených byla již dříve upravena v jiném lidskoprávním dokumentu, druhým pak již zmiňovaný fakt, že Listina postrádá kontrolní mechanismus zavádějící například nové či pozměněné postupy při vynucování lidských práv.

Na základě tohoto shrnutí se domnívám, že je možné potvrdit hypotézu, kterou jsem vymezila v úvodu, tedy, že Listina základních práv doposud výrazně nezměnila rozhodování Evropského soudního dvora v oblasti hospodářských a sociálních práv. Zcela jistě však představuje vůli členských států Evropské unie, aby dodržování lidských práv bylo samozřejmostí každodenního života jejich občanů.

ANOTACE

Jméno a příjmení autora:	Bc. Kateřina Knedlová
Název katedry a fakulty:	Katedra ústavního práva, PF UP v Olomouci
Název diplomové práce:	Hospodářská a sociální práva v Listině základních práv EU
Vedoucí diplomové práce:	doc. JUDr. Michal Bartoň, Ph.D.
Počet znaků:	108 881
Klíčová slova:	Listina základních práv EU, Hlava IV. Listiny základních práv EU, Evropská unie, Evropský soudní dvůr, hospodářská práva, sociální práva, právní instrumenty, judikatura
Klíčová slova v angličtině:	EU Charter of Fundamental Rights, Chapter IV. of the EU Charter of Fundamental Rights, European Union, European Court of Justice, Economic Rights, Social Rights, Legal Instruments, Judicial Decisions

Hospodářská a sociální práva v Listině základních práv EU

Diplomová práce se zaměřuje na hospodářská a sociální práva v intencích Listiny základních práv Evropské unie. Práce se zabývá charakteristikou této skupiny lidských práv a systémem její ochrany na úrovni EU. Hlavní částí je přehled hospodářských a sociálních práv zakotvených v Listině základních práv EU. Cílem práce je zjistit, jakým způsobem tento právní dokument ovlivnil rozhodování Evropského soudního dvora v oblasti hospodářských a sociálních práv.

Economic and Social Rights in the EU Charter of Fundamental Rights

This thesis focuses on economic and social rights in terms of the EU Charter of Fundamental Rights. The thesis deals with the characteristic of this group of human rights and with the system of its protection on the EU level. The essential part is the summary of the economic and social rights which can be found in the EU Charter of Fundamental Rights. The aim of this work is to find out, how did this legal instrument influence judicial decisions of the European Court of Justice within economic and social rights.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie

- [1] BERCUSSON, Brian (ed.). *European labour law and the EU Charter of Fundamental Rights*, Brussels: ETUI, 2002. s. 103. ISBN 2-930352-09-4.
- [2] BLAHOŽ, Josef. *Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2005. 259 s. ISBN 80-7357-073-4.
- [3] Evropská unie. *Konsolidované znění Smluv – Listina základních práv*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2010. 403 s. ISBN 978-92-824-2572-5.
- [4] FOREJTOVÁ, Monika. *Judikatura soudů Evropské unie a Rady Evropy ve věcech zákazu diskriminace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 220 s. ISBN 978-80-7380-475-6.
- [5] GERLOCH, Aleš, ŠTURMA, Pavel a kol. *Ochrana základních práv v proměnách práva na počátku 21. století v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium, 2011. 536 s. ISBN 978-80-87284-23-0.
- [6] GRYGAR, Jiří. *Ochrana základních práv v Evropské unii*. 1. vydání. Praha: IFEC, 2001. 237 s. ISBN 808641213x.
- [7] HARVÁNEK, Jaromír a kol. *Právní teorie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. 439 s. ISBN 978-80-7380-458-9.
- [8] HOROVÁ, Olga. *Ochrana spotřebitele po vstupu do Evropské unie*. 1. vydání. Praha: Oeconomica, 2006, 185 s. ISBN 80-245-1106-1.
- [9] JANKŮ, Martin, JANKŮ, Linda. *Vybrané kapitoly z práva EU*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2009. 233 s. ISBN 978-80-7418-049-1.
- [10] KRATOCHVÍL, Jan. *Sociální práva v Evropské úmluvě na ochranu lidských práv a Mezinárodním paktu o občanských a politických právech*. 1. vydání. Praha: UK v Praze, 2010. 224 s. ISBN 978-80-87146-38-5.
- [11] MPSV ČR. *Výběr judikátů Soudního dvora Evropských společenství o rovných příležitostech mužů a žen*. 2. upravené vydání. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2005. 156 s. ISBN 80-86878-12-0.
- [12] OSINA, Petr. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: Leges, s.r.o., 2013. 236 s. ISBN 978-80-87576-65-6.

- [13] OUTLÁ, Veronika a kol. *Právo Evropské unie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. 388 s. ISBN 80-86898-97-0.
- [14] PIRIS, Jean-Claude. *The Lisbon Treaty: The Legal and Political Analysis*. New York: Cambridge University Press, 2010. 426 s. ISBN 978-0-521-14234-2.
- [15] SYLLOVÁ, Jindřiška, PÍTROVÁ, Lenka, PALDUSOVÁ, Helena a kol. *Lisabonská smlouva. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. 1299 s. ISBN 978-80-7400-339-4.
- [16] ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2008. 255 s. ISBN 978-80-7201-710-2.
- [17] ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Evropská unijní ochrana lidských práv*. 1. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2001. 217 s. ISBN 8072012789.
- [18] ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha: Leges, 2012. 284 s. ISBN 978-80-87576-17-5.
- [19] ŠLOSARČÍK, Ivo, KASÁKOVÁ, Zuzana. *Instituce Evropské unie a Lisabonská smlouva*. 1. vydání. Praha: Grada, 2013. 248 s. ISBN 978-80-247-3567-2.
- [20] ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2010. 150 s. ISBN 978-80-7400-318-9.
- [21] TICHÝ, Luboš a kol. *Dokumenty ke studiu evropského práva*. 3. přepracované vydání. Linde Praha: 2006. 910 s. ISBN 8072015737.
- [22] TOMEŠ, Igor, KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003. 267 s. ISBN 8071798312.
- [23] TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6. vydání. Praha: Leges, s.r.o., 2010. 301 s. ISBN 978-80-87212-60-8.
- [24] VEČEŘA, Miloš. *Institucionální chápání práva. Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings*. 1. vydání. Brno: Masaryk University, 2009. ISBN 978-80-210-4990-1.
- [25] VRIES, Alexandr de. *The Protection of Fundamental Rights in the EU After Lisbon*. Oxford: Hart Publishing, 2013. 218 s. ISBN 978-1-84946-443-7.

Odborné časopisy

- [1] ANTOŠ, Marek. Judikatura Ústavního soudu k sociálním právům: Nikoliv nutně nejlepší, nejvhodnější, nejúčinnější či nejmoudřejší. *Jurisprudence*, 2014, roč. 23, č. 6, s. 3-14.
- [2] BONČKOVÁ, Helena, SMEKAL, Hubert. Fragmentace společných hodnot? Výjimky z Listiny základních práv Evropské unie. *Současná Evropa*, 2010, č. 2, s. 66-68.
- [3] HEJČ, Karel. Lidská práva, práva dítěte, základní životní potřeby a sociálně ekologický model. *Kontakt*, 2005, roč. 7, č. 1-2, s. 121.
- [4] Protocol on the Application of the Charter of Fundamental Rights of the European Union to Poland and to the United Kingdom. *Official Journal of the European Union*, C 306, 17. prosince 2007, s. 157.
- [5] ŠIMÁK, Martin. Lidská práva – od historie do současnosti. *Kontakt*, 2005, roč. 7, č. 1-2, s. 117.
- [6] ŠIŠKOVÁ, Naděžda. Vývoj doktríny základních práv v judikatuře Evropského soudního dvora. *Právník*, 2003, roč. 142, č. 4, s. 349.

Internetové zdroje

- [1] Council of Europe. *About us*. [online]. coe.int. [cit. 22. ledna 2015]. Dostupné na: <<http://www.coe.int/en/web/about-us/who-we-are>>.
- [2] Council of the European Union. *Press Release: 3313th Council meeting*. [online]. consilium.europa.eu, 13. května 2014. [cit. 22. února 2015]. Dostupné na: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/142581.pdf>.
- [3] MORAVEC Ondřej. *Ústavněprávní ochrana práva na vzdělání*. [online]. hjf.cz. [cit. 23. února 2015].
Dostupné na: <http://www.hjf.cz/downloads/dokumenty/ustavnepravni-ochrana-prava-na_.pdf>.
- [4] THORNTON, Liam. *The European Convention on Human Rights at 60 Socio-Economic Rights*. [online]. humanrights.ie, 3. září 2013. [cit. 9. ledna 2015]. Dostupné na: <<http://humanrights.ie/economic-rights/the-european-convention-on-human-rights-at-60-socio-economic-rights/>>.

Judikatura

- [1] Evropský soudní dvůr: Rozsudek ze dne 8. dubna 1976, *Defrenne v. Sabena*, C-43/75, SbSD 1976, s. 455.
- [2] Evropský soudní dvůr: Rozsudek ze dne 15. května 1986, *Johnston v Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary*, C-222/84, SbSD 1986, s. 1651.
- [3] Evropský soudní dvůr: Rozsudek ze dne 17. října 1995, *M. Razzouk v. SRN*, C-72/94, SbSD 1995, s. 205.
- [4] Evropský soudní dvůr: Rozsudek ze dne 14. května 1974, *Nold KG v. Komise*, C-4/73, SbSD 1974, s. 491.
- [5] Evropský soudní dvůr: Rozsudek ze dne 25. července 1991, *Stoeckel*, C-345/89, SbSD 1991, s. I-4047.
- [6] Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 8. listopadu 2012, *Alexander Heimann (C-229/11) and Konstantin Toltschin (C-230/11) v Kaiser GmbH*, C-229/11, C-230/11, bod 19.
Dostupné na:
<<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62011CJ0229&lang1=en&lang2=CS&type=TXT&ancre=>>>.
- [7] Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 15. ledna 2014, *Association de médiation sociale*, C-176/12. Dostupné na:
<<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62012CJ0176&lang1=en&type=TXT&ancre=>>>.
- [8] Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 19. září 2013, *Evropská komise proti Guido Strack*, C-579/12, bod 2. Dostupné na:
<<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62012CJ0579&lang1=en&lang2=CS&type=TXT&ancre=>>>.
- [9] Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 15. července 2010, *Evropská komise v. Spolková republika Německo*, C-271/08, SbSD 2010, s. I-07091, body 37, 38 a 43.
- [10] Soudní dvůr. Rozsudek ze dne 22. května 2014, *Glatzel*, C-356/12, bod 78. Dostupné na:
<<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62012CJ0356&lang1=en&type=TXT&ancre=>>>.

- [11] Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 24. dubna 2012, *Kamberaj*, C-571/10. Dostupné na:
<<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62010CJ0571&lang1=en&lang2=CS&type=TXT&ancre=>>.
- [12] Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 5. února 2015, *Nisttahuz Poclava*, C-117/14, bod 26.
Dostupné na:
<<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62014CJ0117&lang1=en&lang2=CS&type=TXT&ancre=>>.
- [13] Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 5. listopadu 2014, *Österreichischer Gewerkschaftsbund*, C-476/12, bod 11. Dostupné na:
<<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62012CJ0476&lang1=en&lang2=CS&type=TXT&ancre=>>.
- [14] Soudní dvůr: Stanovisko generálního advokáta ze dne 12. června 2014, *Fenoll*, C-316/13, body 16 a 51. Dostupné na:
<<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=153601&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=39902>>.
- [15] Soudní dvůr: Stanovisko generálního advokáta ze dne 18. prosince 2007, *Laval un Partneri*, C-341/05, SbSD 2007, s. I-11767, bod 76. Dostupné na:
<<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=62532&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=39902>>.
- [16] Soudní dvůr: Stanovisko generálního advokáta ze dne 10. července 2014, *Markus D.*, C-358/13, bod 47. Dostupné na:
<<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=153605&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=39902>>.
- [17] Soudní dvůr: Stanovisko generálního advokáta ze dne 9. října 2014, *Petru*, C-268/13, body 12 a 14. Dostupné na:
<<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=153881&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=39902>>.
- [18] Soudní dvůr: Stanovisko generálního advokáta ze dne 10. prosince 2009, *Rodríguez Mayor and Others*, C-323/08, bod 91. Dostupné na:
<<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=76320&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=39902>>.

[19] Tribunál: Rozsudek ze dne 13. listopadu 2014, *Kingdom of Spain v European Commission*, T-481/11, bod 187. Dostupné na:
<<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62011TJ0481&lang1=en&lang2=CS&type=TXT&ancre=>>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR	Česká republika
EK	Evropská komise
EP	Evropský parlament
ER	Evropská rada
EU	Evropská unie
ES	Evropská společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
ESCH	Evropská sociální charta
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
FO	Fyzická osoba
GA	Generální advokát
LZP EU	Listina základních práv Evropské unie
PO	Právnícká osoba
SES	Smlouva o založení Evropského společenství
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
VB	Velká Británie

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Rozdělení práv a principů.....	35
---------------------------------------	----